

QARABAĞ BÜBÜLLƏRİ - 50

“YARALI” SƏS

Ədəbi-kütləvi toplu

**“Avropa” Nəşriyyatı
Bakı - 2021**

Layihə rəhbəri, tərtibçi və redaktoru:

Aydın Xan Əbilov

Yeni Yazarlar və Sənətçilər İctimai Birliyinin sədri, kitabxana.net portalının rəhbəri, Prezident təqaüdüçüsü, yazıçı-kulturoloq

Elmi redaktor: Azər Turan

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Redaksiya heyəti:

**Aydın Xan Əbilov, Azər Turan,
Adəm İsmayıl Bakovi, Qəni Camalzadə,
Oqtay Ərgünəş, Ramal Əliyev,
Səhhət Dadaşov, Almaz Zeynalova,
Məhəmməd Məmmədov, Ülvi İlqar,
Nizami Şıxcanov.**

“Qarabağ bülülləri” - 50. “Yaralı” səs. Ədəbi-kütləvi toplu. Bakı, «Avropa» nəşriyyatı, 2021, 64 səh.

Bu toplu Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondunun maliyyə yardımı ilə Yeni Yazarlar və Sənətçilər İctimai Birliyi tərəfindən həyata keçirilən **“Qarabağ bülülləri – 50”: “Yaralı səs” – Vətənpərvərlik mövzusunda sənədli film çəkilişi və kitab nəşri** layihəsi çərçivəsində hazırlanmışdır.

***Bu nəşr Azərbaycan Respublikasının
Gənclər Fondunun maliyyə yardımı ilə hazırlanmışdır.
Fond nəşrin məzmununa görə məsuliyyət daşımır.***

**© Yeni Yazarlar və Sənətçilər
İctimai Birliyi, 2021**

QARABAĞIN MUSIQI MƏDƏNİYYƏTİ TARİXİ

XIX əsrdə Azərbaycanın digər bölgələrində olduğu kimi, onun həmişə yüksək mədəni səviyyəyə malik olan Qarabağ bölgəsində də incəsənətin inkişafı xüsusi mərhələyə qədəm qoymuşdu. Tarixən Azərbaycan incəsənətinə çoxlu xanəndələr, musiqi ifaçıları, bəstəkarlar, dirijorlar, teatr xadimləri, şair və yazıçılar bəxş etmiş Qarabağın musiqi mühiti zənginliklərlə dolu olmuşdur. XIX əsrdə Azərbaycanda aşığı sənəti də geniş inkişaf etmişdi. Aşığı Məhəmməd (1834-1914), Aşığı Əziz (1825-1918), Aşığı Hüseyn (1800-1880), Aşığı Əli (1907-1917), Aşığı Ələsgər (1821-1926), Molla Cümə (1855-1919) və başqalarının yüksək sənətləri Qarabağın aşığı sənətinin inkişafına da öz müsbət təsirini göstərmişdir. Qarabağda el şənliklərində və dini mərasimlərdə də musiqidən geniş istifadə olunurdu.

Novruz bayramına bir ay qalmış geniş xalq kütləsi elliklə çillə çıxarmaq üçün şənliyə toplaşardılar. Şuşada bu daha təmtəraqlı keçirilərdi. Burda köhnə ilin qəmini-qüssəsini köhnə ildə qoyub yeni ilə şadlıq aparmaq üçün əhali adəti üzrə çalıb oxumağa, rəqs etməyə üstünlük verərdi. Bu şənlik el bayramı olduğu üçün böyükdən kiçiyə kimi hamı bu məclisə yığılar, sözün əsl mənasında şadlıq edərdi. Şuşanın bütün ziyalıları, varlı və kasıb adamları, məşhur və qeyri-məşhur musiqiçilərinin hamısı bu şənlikdə iştirak edərdi.

Qarabağda məhərrəmlik ayında dini mərasimlər də keçirilərdi. Adətən məhərrəmlik ayına bir neçə gün qalmış, məscidlər və məhərrəmlik keçiriləcək meydan təmizlənərdi. Hamı məscidə girib nöhbə oxuyanlara qulaq asardı. Nöhbəxanlar professional xanəndələr olmurdu. İmamlar bərəsində olan şerləri oxuyanlar xanəndəlik fikrində olub səsini açmaq istəyənlər idi. Qoca xanəndələr isə günahlarından təmizlənilib savab qazanmaq üçün oxuyurdu. Şairlər tərəfindən deyilmiş məzkur nöhbələr

həzin, qəmgətirici və bəziləri Bayatı-Qacar, Qatar və bir parça ağır təsniflər ahəngində qurulurdu. Şuşada ən məşhur nöhbə oxuyanlar Sarbaf İbrahim ilə Sərbaf Həbib olmuşdur. XIX əsrin ikinci yarısını Azərbaycanın, xüsusilə də Qarabağın mədəniyyətinin inkişaf və çiçəklənmə dövrü adlandırmaq olar. Bu illərdə Azərbaycanın qabaqcıl ziyalıları hesabına Azərbaycan dili elmi və ədəbi dil kimi daha geniş inkişaf tapdı. Qarabağda, Şuşada 1882-ci ildən etibarən teatr tamaşaları geniş şəkildə göstərilməyə başladı. Həmin tamaşaların fasilələrində tamaşaçılar üçün Qarabağın tanınmış xanəndələri və ifaçıları öz sənətlərini nümayiş etdirirdilər. Məşhur xanəndələrin və üçlüklərin (tar, kamənça və xanəndə) tədricən səhnə mədəniyyətinə uyğunlaşması yeni inkişaf mərhələsini təmin edirdi. Musiqi məclislərini təşkil edən, dövrün məşhur musiqiçi-şair ziyalılarının, mesenatların muğamların inkişafında, onların yeni formalarının yaranmasında xüsusi səylərini qeyd etməmək olmaz. XIX əsrdə Qarabağda Xan qızı Natəvanın, Mir Möhsün Nəvvabın, məşhur xanəndə Hacı Hüsünün, Xarrat Qulunun, Şirvanda Mahmud Ağanın, Bakıda Mənsurovlar, Bakıxanovlar ailələrinin, məşhur tarzən Mirzə Fərəc Rzayevin öz evlərində keçirdikləri musiqi məclisləri Azərbaycanda muğam sənətinin yüksək inkişafını təmin etmişdir. Məşhur tarzənlər Mirzə Mənsur Mənsurovun, Əhməd, Məhəmmədrza Bakıxanov qardaşlarının və bir çox digəri bu məclislərdə iştirak etmişlər.

XIX əsrdə Qarabağın musiqi mədəniyyətinin təkcə Qafqaz xalqları ilə deyil, eyni zamanda qonşu İranla da sıx əlaqəsi olmuşdur. Bir çox mənbələrdə İran xanəndələrini Azərbaycandan getmiş tarzənlərin müşayiət etməsi faktlarının göstərilməsi onu sübut edir ki, hər iki ölkənin sənətkarları eyni muğam ənənəsini, forma və məzmunca eyni milli kökə bağlı olan muğam ifaçılığını yaratmışdır.

XIX əsrdə Qarabağ incəsənətinin, xüsusilə də şer və musiqi məclislərinin inkişafında iki görkəmli şəxs - Xurşud Banu Natəvanın və Mir Möhsün Nəvvabın böyük xidmətləri olmuş-

dur. Natəvan (1832-1897) həm Cavanşir nəslinin nümayəndəsi, həm şair, rəssam, həm də doğma diyarın incəsənətinin inkişafında fəvqəladə xidmətləri olmuş ziyalı kimi yerli camaat arasında çox böyük nüfuza malik idi. O, dövrün mütərəqqi ziyalılarını, şair və musiqiçilərini şer və ədəbiyyat məclisi sayılan “Məclisi-üns” toplamağa müvəffəq olmuşdur.

“Məclisi-üns”ün iştirakçıları şer və sənətin inkişaf istiqamətləri, onun gündəlik qayğıları haqda fikir mübadilələri aparmaqla yanaşı, ədəbi irsin xalq kütləsi arasında geniş yayılmasına çalışırdılar. Bu məclisdə Qarabağın şairlərindən Qasım bəy Zakir, Asi, Baki, Vəfa, Fəna, Şahin, Katib, Məxfi, Salar, Şəhid, Aşıq, Hadi, Asəf Lənbərani və başqaları iştirak edərtilər. Şer və musiqi məclislərinin təşkili və tərəqqisi yolunda tanınmış şair, rəssam, nəqqaş, musiqiçi və xəttat Mir Möhsün Nəvvabın rolu da xüsusi olaraq qeyd edilməlidir. Fars, ərəb, türk dillərini mükəmməl bilən M.M.Nəvvab fəlsəfə, hikmət, məntiq, eyni zamanda nücum elmini dərinləndirirdi. O, musiqini həm praktiki, həm də elmi cəhətdən yaxşı bildiyi üçün bu sahədə elmi müşahidələr, tədqiqatlar aparmışdır. M.M.Nəvvab məşhur xanəndə Hacı Hüsü ilə birgə yaratdığı “Musiqiçilər məclisi”ndə musiqinin estetik problemləri, ifaçılıq, muğam sənəti müzakirə olunurdu. Məclisə məşhur xanəndə və sazəndələr Məşədi Cəmil Əmirov, İ.Abdullayev, S.Şuşinski, Sadıxcan və b. daxil idi.

Şuşa vokal sənətinin görkəmli nümayəndələrindən biri Xərrat Qulunun tələbəsi Hacı Hüsü idi. O, muğamları bilən musiqişünas və alim olmuş, bir sıra muğamları təkmilləşdirmiş, yeni muğamlar yaratmışdır. Mirzə Sadıq Əsəd oğlu (Sadıxcan) XIX yüzilin böyük tar ustası olmuş, tarı rekonstruksiya etmiş və müasir tarın yaradıcısı olmuşdur.

XIX əsr Qarabağın musiqi mədəniyyətinin təhlili göstərir ki, o, bütövlükdə Azərbaycan mədəniyyətinin, xüsusən musiqi sənətinin inkişafında xüsusi bir mərhələdir. Şuşa –Xurşid banu Natəvanın, Mir Möhsün Nəvvabın, ifaçılardan Xərrat Qulunun, Hacı Hüsünün, Sadıxcanın, Məşədi İsinin, Əbdülbağı Zülalo-

vun, Cabbar Qaryağdıoğlunun, Keçəçi oğlu Məmmədın, Məşədi Məmməd Fərzəliyevin, İslam Abdullayevin, Seyid Şuşınskinin, Bülbülün, Zülfı Adıgözələvun, Xan Şuşınskinin, Rəşid Behbudovun, Məşədi Cəmil Əmirovun, Qurban Pirimovun, bəstəkarlardan Üzeyir Hacıbəyovun, Zülfüqar Hacıbəyovun, Fikrət Əmirovun, Niyazinin, Əfrasiyab Bədəlbəylinin, Soltan Hacıbəyovun, Əşrəf Abbasovun, Süleyman Ələsgərovun vətənidir. Bu hələ Şuşa musiqiçilərinin tam siyahısı deyil.

XX yüzilliyin əvvəllərində ictimai-siyasi və mədəni yüksəliş şəraitində Ü.Hacıbəyov müasir Azərbaycan professional musiqi mədəniyyətinin əsasını qoydu və şifahi ənənəli milli sənətlə bəstəkar yaradıcılığının sintezini yaratdı. Bu da Şərq və Qərb mədəniyyətlərinin fəal qarşılıqlı təsirinə səbəb oldu. 1908-ci ildə Ü.Hacıbəyov H.Z.Tağıyevin teatrında qoyduğu “Leyli və Məcnun” operası ilə təkcə Azərbaycan operasının deyil, bütün müsəlman Şərqində opera sənətinin əsasını qoydu, muğam-opera janrının yaradıcısı oldu. Azərbaycan dinləyicisi üçün yeni janrın qavranılmasında çətinlik olacağını dərk edən Ü.Hacıbəyov Füzulinin “Leyli və Məcnun” poemasına və xalq musiqi janrlarına (muğam, mahnı, rəqs) müraciət etmiş, dövrün əhval-ruhiyyəsi, xalqın mənəvi tələbləri ilə səsleşən səhnə əsəri yaratmışdır. Ü. Hacıbəyov Azərbaycanda musiqili komediya janrının da yaradıcısıdır. Sosial məişət mövzulu musiqi komediyalarında (“Ər və arvad” (1910); “O olmasın, bu olsun” (1911); “Arşın mal alan” (1913)) bəstəkar xalq mahnıları və rəqs musiqisinə əsaslanmışdır. Onun “Arşın mal alan” musiqili komediyası (1913-cü ildə tamaşaya qoyulub) xüsusilə geniş şöhrət qazanmışdır. Əsər ingilis, alman, çin, ərəb, fars, polyak, ukrayna, belorus, gürcü və s. (70 yaxın) dillərə tərcümə edilmiş, Moskva, İstanbul, Nyu-York, Paris, London, Tehran, Qahirə, Pekin, Berlin, Varşava, Sofiya, Budapeşt, Buxarest və s. yerlərdə, 120 teatrın səhnəsində tamaşaya qoyulmuş, dəfələrlə ekranlaşdırılmışdır (1916-1917-ci illərdə Bakıda, 30-cu illərdə ABŞ-da, 1945 və 1960-cı illərdə Sovet Azərbaycanında).

QARABAĞ MUSIQI TARIXI

İlk yazılı ədəbi abidəmiz olan «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanında musiqi ilə bağlı bir sıra parçaların mövcudluğu, dastan boyunca müxtəlif musiqi alətlərinin adlarının çəkilməsi Azərbaycan musiqisinin qədimliyinə əyani sübutdur. Azərbaycan musiqi tarixində özünə mühüm yer tutan Qarabağın musiqi tarixi də öz qədimliyi və özünəməxsusluğu ilə seçilir. Qarabağda el şənliklərində və dini mərasimlərdə lap qədimlərdən musiqidən geniş istifadə olunurdu. Qarabağ musiqi tarixində öz qədimliyi ilə seçilən aşığı sənətidir. Tarixən Quzey Azərbaycanın aşığı bölgələrindən biri də Qarabağ aşığı mühiti olmuşdur. Qarabağda poeziyada ən mürəkkəb formalı şeirlərin bədahətən deyilməsinə görə aşığılar sınağa çəkilirdilər. Aşığı Valehin dövründə Qarabağ aşığı mühitində aşığı musiqisi ifaçılığı artıq öz «çiçəklənən» dövrünə qədəm qoymuşdu. Aşığı Valeh sözün əsl mənasında böyük sənətkar idi. «Qarabağ şikəstəsi», «Kəsmə şikəstə», «Baş Sarıtel» və «Orta Sarıtel» də məhz Aşığı Valehin yaradıcılığının məhsuludur. XVIII əsrdə yaşamış Sarı Aşığı əsasən bayatılarıyla tanınır. O, «bayatı qoşmaq qadın işidir» deyənlərə meydan oxuyaraq yaradıcılığında bu janra üstünlük vermişdir. Aşığı Məhəmməd (1834-1914), Aşığı Əziz (1825-1918), Aşığı Hüseyn (1800-1880), Aşığı Əli (1807-1917), Aşığı Ələsgər (1821-1926), Molla Cümə (1855-1919) və başqalarının yüksək sənətləri Qarabağın aşığı sənətinin inkişafına öz müsbət təsirini göstərmişdir. İlk Azərbaycan professional qadın aşığı olan Aşığı Pərinə də Qarabağ yetişdirmişdir. Bu yazılı ədəbiyyatla folklorun qovuşğunun kamil bir mərhələsində baş vermişdir.

XIX əsrin ortalarında çarizmin müstəmləkə siyasətinə zidd olaraq Azərbaycan xalqı Qərbi Avropa və rus mədəniyyətindən istifadə etməyə imkan tapırdı. Bununla əlaqədar olaraq Azərbaycanda yeni bir mədəni həyat qaynayırdı. Qarabağda, xüsusilə Şuşada elm və ədəbi fəaliyyət artdı. Hələ Vaqif dövründən başlayaraq, Şuşa şəhəri böyük ədəbi mərkəz kimi bütün Azər-

baycanda şöhrət tapmışdı.

Azərbaycan xalqının mədəniyyət tarixində ilk dəfə olaraq teatr, sirk tamaşaları, Avropa və Şərqi konsertləri, musiqi, elm, maarif və bir çox sənət məclisləri, bundan əlavə mətbəə, kitabxana, realni uçuş, seminariya və bir sıra mədəni-maarif müəssisələri Şuşada yaranmışdır. XIX əsrin 40-cı illərindən başlayaraq Şuşada incəsənətin müxtəlif sahələri inkişaf edirdi. Yerli teatr həvəskarları tərəfindən teatr tamaşaları göstərilirdi. Yeri gəlmişkən qeyd etməliyəm ki, Qafqazın tarixində ilk dəfə teatr tamaşaları 1845-ci ildə Tiflis şəhərində göstərilmişdi.

O vaxtları ticarətdə, mədəniyyətdə Tiflislə rəqabət aparan Şuşada isə ilk teatr tamaşaları 1848-ci ildə göstərilmişdir.

1891-ci ilin yazında Şuşada şəhər varlılarından H. A. Xandəmirov tərəfindən teatr binası tikildikdən sonra şəhərdə teatr tamaşalarının sayı artmağa başlandı. Şəhər əhli bu tamaşalara böyük maraq göstərirdi.

Təsadüfi deyildir ki, böyük Şekspirin məşhur “Otello” faciəsi ilk dəfə Şuşada oynanılmışdı.

XIX əsrin birinci yarısından başlayaraq Şuşada incəsənətin müxtəlif sahələri ilə birlikdə xanəndə sənəti də daha sürətlə inkişaf edirdi. Xanəndəlik sənəti Azərbaycanın başqa yerlərinə nisbətən Qarabağ mahalında, daha çox və xüsusilə Şuşa şəhərində inkişaf etmişdi. Bu şübhəsiz, təsadüfi bir hal olmayıb, Şuşanın coğrafi şəraiti, digər tərəfdən isə şəhərin geniş mədəni-iqtisadi münasibətləri ilə əlaqədar idi.

Azərbaycanın başqa şəhərlərinə nisbətən Şuşada musiqiçi, oxuyan, rəqs edən daha çox idi. Təsadüfi deyildir ki, Azərbaycan xalqının musiqi tarixi ilə yaxından məşğul olan görkəmli musiqişünas V. Vinoqradov Şuşanın musiqi həyatından və Şuşa musiqiçilərinin Azərbaycanın musiqi həyatından və Şuşa musiqiçilərinin Azərbaycanın musiqi mədəniyyəti tarixindəki tutduğu roldan bəhs edərək yazmışdı:

“Yaşıl otlarla bürüdüüyü sıldırım dağ döşündə gözəl mənzərəli Şuşa şəhəri düşmüşdü. Onun gözəl təbiət mənzərələri hər

il səyyahları özünə cəlb edir, yaşıllıqlara qərq olmuş dağların mülayim cizgiləri yolçuları valeh edir. Lakin Şuşadan alınan estetik təəssürat bununla qurtarmır. Burada Azərbaycanın başqa rayonlarına nisbətən musiqi daha çoxdur. Burada həmişə xalq mahnılarını, xanəndələri, çalğıçıları dinləmək və rəqslərə baxmaq olar. Şuşa uzun zamanlardan bəri musiqi mərkəzi kimi tanınmış və xalq musiqi istedadlarının tükənməz məktəbi kimi bütün Zaqafqaziyada şöhrət qazanmışdır. “Şuşa musiqiçiləri” Azərbaycan musiqisinin tarixini yaratmış və onu yalnız öz vətənlərində deyil, həm də Şərqi başqa ölkələrində təmsil etmişlər.” (V. Vinqradov. Uzeir Qadjiqekov i Azerbajdjanskaya muzika. M. 1938-q str. 9.)

Xanəndəlik sənətinin inkişafı ilə əlaqədar olaraq keçən əsrin 70-80-ci illərində Şuşada musiqi salonları, məclisləri, dərnlər və musiqi məktəbləri yaranmışdı. Şuşada musiqi məktəbinin yaradıcıları Xarrat Qulu və Molla İbrahim olmuşdur. Professor Bülbül qeud edir ki, tələbələr 13-14 yaşına kimi Molla İbrahimin, 14 yaşından yuxarı isə Xarrat Qulunun məktəbində musiqi dərni keçirdilər.

Xarrat Qulu Məhəmməd oğlu (1823-1883) o dövrün ən məşhur musiqişünası olmuşdur. O, klassik Şərqi musiqisini kamil bilirdi. Həm də ilhamlı şeirlər yazırdı. Onun bir çox şeirləri və qəzəlləri məlumdur. Xarrat Qulunun özünün də gözəl səsi olmuşdur. Məhərrəmlik təziyəsini keçirmək məqsədilə Xarrat Qulunun təşkil etdiyi məclisə Şuşanın yaxşı səsi olan gəncələrini cəlb edib şəbih səhnələri oynamaqla yanaşı, eyni zamanda onlara oxumağın, muğamatın, sirlərini də öyrədirdilər. Dini məqsəd daşmasına baxmayaraq haqqında bəhs etdiyimiz məclis Azərbaycanda vokal sənətinin inkişafında müəyyən yer tutmuş, Hacı Hüsü, Məşədi İsi, Sadıqcan, Əbdülbaqi Zülalov, Cabbar Qaryağdıoğlu, Keçəçioğlu Məhəmməd kimi sənətkarların yetişməsinə səbəb olmuşdur.

Xarrat Qulunun ölümündən sonra Şuşada məşhur xanəndə Hacı Hüsü və görkəmli alim və müsiqişünas Mir Möhsün Nəv-

vab tərəfindən “Musiqişünaslar məclisi” yaradılmışdı. Bu məclisdə şer, musiqi və sənətin estetik problemləri müzakirə olunur, xanəndələrin düzgün oxumağına və ustalığına diqqət verərdilər.

XIX əsrin 80-90-cı illərindən başlayaraq, xanəndə dəstələri teatr tamaşalarının fasilələrində çıxış edərildilər. Qafqazda ilk dəfə teatr tamaşalarının fasilələrindəki çıxışlar Tiflisdə və Şuşada olmuşdur. Xanəndələrin teatr tamaşalarındakı çıxışları Azərbaycanda musiqili teatrın meydana gəlməsinə təkan verirdi. Sazəndə dəstələrinin bu çıxışları həm də xüsusi şərqlə konsertlərinin əmələ gəlməsi üçün şərait yaradırdı. XX əsrin əvvəllərində xanəndələr səhnələrdə müstəqil olaraq çıxış etməyə başladılar.

Azərbaycanda ilk Şərq konserti 1901-ci ilin yayında keçirilmişdir. Dramaturq Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin rəhbərliyi altında Şuşada “Xandəmirovun teatri”nda keçirilən bu konsertdə məşhur sənətkarlar Cabbar Qaryağdı oğlu, Keçəçi Məhəmməd, Məşədi Dadaş, tarzən Sadıqcan, Məşədi Zeynal, Ata Bağdagüloğlu, aşıqlardan Abbasqulu, Nəcəfqulu və başqaları iştirak etmişdilər. Konsertdə bir tamaşaçı kimi iştirak edən Realni uçilişin fransız dili müəllimi, sonralar məşhur jurnalist Əhməd bəy Ağayev həmin konsert haqqında yazmışdı:

“... Tamaşaçılar böyük ehtirasla, orijinal türk musiqisini və xalq mahnılarını dinləyirdilər”. (“Kaspi”. 11 yanvar 1902. № 9)

XIX əsrin 90-cı illərində Şuşada bir sıra ədəbi, musiqi və incəsənət məclisləri olmuşdur. Bu məclislərdən musiqişünaslar məclisi (rəhbəri Nəvvab), xəttatlar məclisi (rəhbəri Kərbəlayı Səfixan), xanəndələr məclisi (rəhbəri Hacı Hüsü), nüsxəbəndlər məclisi (rəhbəri Məşədi Əkbər), nəqqaşlar məclisi (rəhbəri Kərbəlayı Səfərəli və Nəvvab), memarlar məclisi (rəhbəri Kərbəlayı Səfixan) və s. məclislər olmuşdur. Şübhəsiz ki, bu məclislərin fəaliyyəti nəticəsində Şuşa şəhəri böyük incəsənət və musiqi mərkəzinə çevrilmişdi.

XX əsrin əvvəllərində Şuşa mədəniyyət və istirahət məskəni kimi hamının nəzər-diqqətini cəlb edirdi. Şəhərin iki-üç mərtəbəli yaraşlıq evləri, rahat mehmanxanaları, qəşəng hamamları,

soyuq bulaqları, rəvac mallarla dolu olan mağazaları, xüsusilə hamının diqqətini cəlb edən güllü-çiçəkli bulvarı, “Yay klubu”, burada göstərilən maraqlı teatr tamaşaları və hər evdən ucalan musiqi avazları səyyahları heyran edərdi. Məhz buna görə də Şuşaya “Qafqazın konservatoriyası” deyərdilər.

Şuşa özünün füsunkar təbiəti və gözəl mənzərələri ilə bütün dünyada şöhrət tapdığından hamı bu şəhəri görməyə, onun göz yaşı kimi şəffaf, buz kimi soyuq bulaqlarından içməyə, Cıdır düzündə at çapmaq yarışına baxmağa, İsa bulağında Qarabağ quzusunun ətindən kabab, Kəblə Məhərrəmin dadlı pitisindən, Molla oğlunun papiros kağızı kimi nazik olan lavaşından, Kəblə Mehдинin paxlavasından yeməyə və məşhur Qarabağ tut arağından dadmağa can atardı. Xüsusilə, yay aylarında şəhərdə həyat lap qaynayırdı. Yerli həvəskarlardan Azad bəy Əmirov, Əhməd bəy Ağdamski və başqaları Üzeyir Hacıbəyovun opera və operettalarını tamaşaya qoyub öz yerlilərinə estetik zövq verərdilər.

Beləliklə, Şuşa XX əsrin əvvəllərində Qafqazın həm konservatoriyası, həm də Azərbaycanın musiqi beşiyi idi. O zaman Qafqazın harasına getsəydin orada çalılıb-oxuyanın şuşalı olduğunu görərdin. Təsadüfi deyildir ki, Şuşaya həm də istedadlar məskəni deyərdilər. Bu istedadlar isə Şuşa ədəbi-musiqi məclislərinin və Qarabağ vokal məktəbinin yetirmələridir. . .

XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində Qarabağın yetişdiriyi ən görkəmli nümayəndələrdən biri də dahi bəstəkar, Şərqdə ilk operanın banisi, böyük dramaturq, ilk liberetto müəllifi, musiqili komediya janrının yaradıcısı Azərbaycan himninin müəllifi Üzeyir Hacıbəyliydir (Hacıbəyov).

Qafqazın konservatoriyası, Azərbaycan vokal məktəbinin beşiyi kimi məşhur olan Şuşada XX əsrin 20-ci ilinə kimi həyat qaynayırdı. Yay ayları hətta Orta Asiyadan, Rusiya, İran, və Türkiyədən gələn qonaqlar bu ömür uzadan şəhərin səfalı meşələrindən, sərin bulaqlarından, məsum uşaq qəlbi kimi pak olan havasından həzz alırdılar. Qarabağ xanəndələrinin xoş avazından doymurdular. Hər evdən, hər ağac kölgəsindən, hər bulaq ba-

şından Qarabağ xanəndələri öz qonaqlarına Azərbaycan musiqi-sindən qəribə hekayətlər söyləyirdilər. Hələ o vaxt deyərdilər: “Şuşanın uşaqları ağlayanda “Segah”, güləndə isə “Şahnaz” üstündə gülürlər”

Cəsarətlə demək olar ki, Şuşanın verdiyi musiqi istedad-larını dünyanın heç bir ölkəsi verməmişdi. Şuşa –Xurşid banu Natəvanın, Mir Möhsün Nəvvabın, ifaçılardan Xarrat Qulunun, Hacı Hüsünün, Sadıqanın, Məşədi İsinin, Əbdülbağı Zülalovun, Cabbar Qaryağdıoğlunun, Keçəçi oğlu Məmmədin, Məşədi Məmməd Fərzəliyevin, İslam Abdullayevin, Seyid Şuşinskinin, Bülbülün, Zülfü Adıgözəlovun, Xan Şuşinskinin, Rəşid Behbudovun, Məşədi Cəmil Əmirovun, Qurban Pirimovun, bəstəkarlardan Üzeyir Hacıbəyovun, Zülfüqar Hacıbəyovun, Fikrət Əmirovun, Niyazinin, Əfrasiyab Bədəlbəylinin, Soltan Hacıbəyovun, Əşrəf Abbasovun, Süleyman Ələsgərovun vətənidir. Bu hələ Şuşa musiqiçilərinin tam siyahısı deyil.

“İtaliya vokal məktəbi” Avropa musiqi tarixində hansı mövqeyi tutursa, “Şuşa vokal məktəbi” də Şərqi musiqi tarixində eyni mövqeyi tuturdu. Vaxtı ilə Şuşanı “Qafqazın İtaliyası” da adlandırmışlar.

Firidun ŞUŞİNSKİ,
Müsiqişünas-alim

“BİZDƏN “QARABAĞ BÜLBÜLLƏRİ» TƏLƏB OLUNURDU”

Xan Şuşinski adına Ağdam Rayonlararası Muğam məktəbi

Şərqi musiqi məktəblərindən biridir. Hazırda məcburi köçkün şəraitində fəaliyyət göstərən bu muğam ocağının başı üstündə çox böyük korifey sənətçilərin, xüsusilə də Xan Əminin ruhu dolaşır.

Xan Şuşunskinin adını daşıyan Ağdam Muğam Məktəbinin bu il 30 illiyi, həmin mədəniyyət ocağının direktoru, Əməkdar Mədəniyyət işçisi, tanınmış tarzən Rafiq Rüstəmovun isə 70 yaşı tamam olacaq.

Xatırladaq ki, Ağdam Muğam Məktəbi Bakıdakı 284 saylı tam orta məktəbin binasında fəaliyyət göstərir. Məktəb rəhbərliyinin gərgin əməyi hesabına burada hər cür şərait yaradılıb. Öz səliqə-sahmanı ilə seçilən təhsil ocağının foyesində məktəbin keçmişini, dünənini və bu gününü təmsil edilən muzey yaradılıb. Həmin muzeydə Xan Əminin büstü də qoyulub. Rafiq müəllimin şəxsi vəsaiti hesabına korifey sənətçilərin portretləri səliqə ilə divardan asılıb.

Məktəbin direktoru Rafiq Rüstəmov mətbuat əməkdaşı ilə söhbətində deyib ki, vaxtilə Xosrov Fərəcovun yaratdığı «Şur» ansamblı dünyaya səs salıb. Elə onun özü də həmin ansamblın üzvü kimi burada püxtələşib. Hazırda isə «Şur»un ifaları Televiziya və Radionun Dövlət Fondunda saxlanılır. Onun sözlərinə görə, hazırda respublikanın tanınmış sənətçiləri, xalq artistləri, hətta Mədəniyyət Nazirliyinin rəhbərliyi Ağdam Muğam Məktəbində keçirilən tədbirlərdə iştirak ediblər.

“Balaca bülbüllər” indi burada yetişir

“Bu yaxınlarda Keçəçi oğlu Məhəmmədin anadan olmasının 150 illik yubileyi bizim məktəbdə keçirildi. Dünyanın 27-dən çox ölkəsini fəth edən “Qarabağ bülbülləri” ansamblı bu məktəbin nəzdində fəaliyyət göstərmiş və indi də fəaliyyətini uğurla davam etdirir. Bir sözlə, məktəb əvvəlki şöhrəti ilə yaşayır, gənc istedadlıları, yeniyetmələri üzə çıxarıır. İndinin özündə də yeniyetmələr formalaşır və “balaca bülbüllər” burada yetişir. Onlardan 13 yaşlarında olan Əli Hacıyev, Rəvan İsmayılov, Gündüz Nəcəfov, Rəsul Quliyev, Lalə Səmədova, Gülnar Tağıyeva, Ruhanə Aslanlı və başqalarını “Qarabağ bülbülləri” ansamblı ilə dünyanın bir çox ölkələrinə dəvət olunurlar. Məktəbin veteranı təcrübəli müəllimi Barət Fərhadovun, eləcə də Mahir Hacıyevin, Baxşeyiş Hüseynovun bu muğam ocağının fəaliyyətində zəhmətləri çox olub” - deyərək, Rafiq Rüstəmov əlavə edir.

Əməkdar mədəniyyət işçisi Ağdam Muğam Məktəbinin yaranması tarixçəsindən də söz açır. Rafiq Rüstəmov söyləyir ki, o vaxtlar Qarabağda istedadlıların sayı çox olsa da, heç birinin musiqi savadı yox idi. Bu səbəbdən də onların hərtərəfli savad və musiqi təhsili alması üçün belə bir məktəbin açılması zəruri idi: «Ağdam Rayon Partiya Komitəsinin 1-ci katibi Sadiq Murtuzayev və mədəniyyət naziri Zakir Bağirov rayon ziyalıları ilə birgə məsləhətləşmədən sonra 1985-ci ildə muğam məktəbinin yaradılması məsləhət görüldü. Çünki savadsızlıq nümunəsi hətta tanınmış sənətkarlarda da açıq-aydın görünürdü. Buna misal olaraq, «Yetim seygah», «Həşim segah», «Bic segah» kimi ifadələr tanınmış savadsız sənətkarlar tərəfindən işlənilirdi. Halbuki həmin muğamların özlərinin həqiqi adları vardı. Həm də Ağdam Muğam Məktəbi açılmazdan əvvəl istedadlı uşaqlar ayrı-ayrı kiçik dərnəklərdə fəaliyyət göstərirdilər. Belə şəraitdə həmin dərnəklərin status alması üçün mütləq məktəb

lazım idi. Ağdam Muğam Məktəbi açıldan sonra məktəbə böyük axın başlandı. Həmin dövrdə məktəbə, eləcə də nəzdində fəaliyyət göstərən «Qarabağ bülbülləri» ansamblına status verildi və istedadlı uşaqlar həmin məktəbə gəldilər».

İkinci «Qarabağ bülbülləri» necə yarandı?

Yeri gəlmişkən, o dövrdə Ağdamda Murad Rzayevin rəhbərlik etdiyi “Qarabağ bülbülləri” ansamblı da var idi. Xan Şuşinski adına Muğam Məktəbində isə ikinci bir “Qarabağ bülbülləri” ansamblı yaradılmışdı. Rafiq Rüstəmov o dövrdə eyni adda ikinci ansamblın hansı zərurətdən yaradıldığına belə aydınlıq gətirir: “Həmin dövrdə o dərnəkdə iştirak edən “bülbüllər”in yaşı keçid dövrünə düşdüyündən fəaliyyət göstərə bilmirdilər. Nüsrət Kəsəmənli Dövlət Televiziyasında apardığı “Dünyaya pəncərə” verilişində “Qarabağ bülbülləri”nin taleyindən təəssüf hissi ilə danışdı. Dedi ki, “bülbüllər”in taleyi niyə belə oldu - biri vaqonda un daşıyır, biri dəmirçixanada dəmir döyür. Bu fikri eşidən Ağdam Mədəniyyət Şöbəsinin sabiq müdri Çimnaz Əliyeva məni yanına dəvət edib dedi ki, Nüsrət Kəsəmənli belə bir mesaj verib, respublikda bizdən “Qarabağ bülbülləri”ni tələbedir. Ona görə də Xan Şuşinski adına Muğam Məktəbində yaratdığın bu kollektiv də “Qarabağ bülbülləri” adı ilə fəaliyyət göstərməlidir. Mən isə əvvəlcə bu təklifi qəbul etmədim. Ona görə ki, 1986-cı ildə yaratdığım “İlk qaranquşlar” adlı ansamblım vardı. Həm də Çimnaz Əliyeva məni 1-ci katib Sadiq Murtuzayevin yanına aparıb dedi ki, bizdən “Qarabağ bülbülləri” tələb olunur, indi onların yaş dövrü keçdiyi üçün səsləri işləmir. Hazırda bütün istedadlılar da Muğam Məktəbinə gəlir, odur ki, fərq etməz, istər dərnəkdə olsun, istərsə də Muğam Məktəbində, bizdən “Qarabağ bülbülləri” tələb olunursa, artıq məktəbin nəzdində yaratdığın ansambl bundan sonra “Qarabağ bülbülləri” adı ilə fəaliyyətini davam etdirməlidir. Rayon rəhbərliyinin göstə-

rişindən sonra 1986-cı ildən bu günə kimi həmin ansambl uğurla fəaliyyət göstərir”.

Sağlığında qiymət verək insanlara...

Rafiq Rüstəmov Mədəniyyət Nazirliyinin mətbu orqanı olan “Mədəniyyət” qəzetinin 1998-ci il dekabr tarixli sayında “Hardasan, “Qarabağ bülbülləri” başlıqlı məqaləni də xatırladır. Onun sözlərinə görə, həmin yazıda “Qarabağ bülbülləri”nin tarixçəsindən geniş bəhs olunur. Direktor təəssüf hissi ilə vurğulayır ki, Ağdam Rayonlararası Muğam Məktəbi yaranması ilə bağlı tarixi həqiqətlər təhrif olunur. Onun sözlərinə görə, Sadıq Murtuzayevin dövründə Xan Şuşinski adına Ağdam Rayonlararası Muğam Məktəbi yarandığı halda, iki il bndan öncə Baxşeyiş Abbasoğlunun redaktorluğu ilə çap olunmuş “Ağdam” qəzetinin xüsusi buraxılışında, rayon haqqında yazılmış “Ağdam” kitabında və videodiskdə Muğam Məktəbinin yaranma tarixi təkrarən təhrif olunub: “Yəni məktəb 1985-ci ildə açıldığı halda və həmin tarixdən bu günə kimi də Rafiq Rüstəmov həmin məktəbə rəhbərlik etdiyi halda, 1983-cü il tarixi ilə göstərilib. Muğam Məktəbinin direktorunun isə guya, Şahmalı Kürdoğlu olduğu yazılıb və məlumat beləcə də ictimaiyyətə təqdim edilib. Amma bu işdən Ağdam rayon Mədəniyyət və turizm şöbəsinin hələ də xəbəri yoxdur”.

Rafiq Rüstəmov deyir ki, muğam sənətinin inkişafındakı xidmətlərinin dəyərləndirilməməsindən də gileylənir. Deyir ki, indiyədək muğam sənətinin inkişafına bir ömür qədər vaxt və əmək sərf etməsinə rəğmən, onun dəyərini Allahdan başqa bir kəs verməyib: “Sovet dönəmində fəaliyyətim qiymətləndirildi və mənə “Əməkdar Mədəniyyət İşçisi” fəxri adı verildi. O dövrdə hər kəsə belə bir yüksək ad verilməzdi. Mən çox istəyərdim ki, mədəniyyət sahəsi ilə məşğul olan tədqiqatçılar mənim arxivimlə də gəlib tanış olaydılar. Ağdam Rayon İcra Hakimiyyətinin başçı-

sı Raquf Məmmədov hələ rayon komsomol komitəsinin 1-ci katibi işləyən dövrlərdən mənə tanıyır. Ağdama başçı təyin edildikdən sonra mənə, eləcə də rayon ziyalıları ilə görüşlərində mənim uzunmüddətli zəhmətimi dəyərləndirərək dedi ki, Rafiq müəllimin Ağdamın musiqi tarixində sizin əvəzsiz xidmətləriniz çoxdur. Dedi ki, 2015-ci ildə mənim 70 illik yubileyimi, eləcə də Muğam Məktəbinin 30 illiyini keçirəcəyik. Mən isə Ağdam ziyalıları qarşısında mənə dəyər verdiyi üçün başçıya təşəkkür etdim. Necə olur ki, rayonun yeni təyin olunmuş icra başçısı cəmi 3 ay işlədiyi dövrdə hər bir kəs haqqında dərinlən maraqlanıb ona dəyər verirsə, onilliklər boyu işlədiyimiz rayon rəhbərləri gördüyümüz işlərin dəyərini qiymətləndirməyiblər”.

Qələndər XAÇINÇAYLI,
Tədqiqatçı-publisit

BAŞ KATİBİN AYAQÜSTƏ ALQIŞLADIĞI “BÜLBÜLLƏR”İN MURADI

Ötən əsrin 70-ci illərində Ağdam keçmiş SSRİ məkanında, xüsusi ilə Rusiya vətəndaşları arasında çaxırı ilə tanınsa da, 1971-ci ilin may ayından etibarən Ağdam pioner və məktəblilər evinə direktor təyin edilən Murad Rzayevin həyata keçirəcəyi layihələr sonralar şəhərin atributuna çevrilmiş oldu. Atası, uzun illər Ağdam Mədəniyyət Evinin direktoru vəzifəsində işləmiş, Yunis Rzayevin yolunu davam etdirən Murad Ağdam Musiqi Texnikumunun xor dirijorluq fakültəsini bitirdikdən sonra əsgəri xidmətə çağırılmışdı. Əvvəlcə Bakıda, sonra isə doğma şəhəri Ağdamda hərbi xidmətini davam etdirən gənc musiqişünas, xidmətdə olarkən hərbi hissənin bütün mədəni kütləvi tədbirlərinin baş tutmasında əlindən gələni əsirgəməmiş və daim qurub yaratmaq eşqilə yaşamışdır.

Keçmiş adı Yeni Stalin, sonralar Budyonnu adlanan küçə Muradgilin mənzili ilə başlayırdı. Hətta yaşadığı mənzilin barı Muradbəylidə yerləşən hərbi hissənin hasarına bitişik idi. “Voyeçastın” divarından başlanan Budyonnu küçəsi Həzi Aslanovu kəsərək Sabir küçəsinədək uzanırdı. Küçənin işğaldan bir qədər əvvəl yaxınlıqdan keçən Üzeyir Hacıbəyov küçəsinə birləşdirildiyi deyilir. Maraqlıdır ki, M.Rzayevgilin həyatından bu küçəyədə çıxış var idi...

Keçmiş Budyonnu küçəsinin uzunluğu 600-700 metr olardı. Atasının işlədiyi dövrdə isə məhz bu evə Azərbaycanın tanınmış mədəniyyət simalarının dəfələrlə gəldiyini deyir Murad Rzayev...

Musiqiyə olan sevgisi nəticədə onu “pioner evi”nə gətirdi. Təhsil müəssisəsinin direktoru işləyən Kamal Bağirov başqa işə keçdiyindən bu vəzifəyə Murad Rzayevin namizədliyi təsdiq edilir. Murad müəllimə ürəyində tutduğu arzuların həyata keçir-

məsi üçün elə bil ilahidən şans verilir...

1972-ci ilin yanvarında Moskvada “Ruskaya zima” (rus qışı) adlı ümumittifaq səviyyəli festivalda ilk dəfə çıxış edən ansamblın üzvləri sözlün həqiqi mənasında bülbül kimi cəh-cəh vurduqlarından münsiflər heyəti onları rus dilində “solovey” (bülbül) deyə çağırmağa başlayırlar. Qrupun adının məhz bundan sonra yarandığını deyir Murad müəllim. Ansamblın rəhbərinin təklifi ilə qrup sonralar belə adlandırılmağa başlandı.

Həmin ildən böyük səhnədə çıxışlara başlayan “Qarabağ bülbülləri”nin şanı-şöhrəti az müddət ərzində keçmiş SSRİ miqyasına yayılır. Çoxsaylı ümumittifaq və beynəlxalq festivallardakı çıxışları ilə “Qarabağ bülbülləri” daha geniş əks-səda yarada bildi. Bu addımı atmaqla Murad Rzayev bütün Qarabağın keçmiş Sovetlər İttifaqında təbliğinə nail olur.

1976-cı ilin mart ayının beşində Moskvada Sov.İKP-nin 26-cı qurultayının yekun konsert proqramı baş tutur. Kremlin Qurultaylar Sarayında ansambl ən yadda qalan çıxışını edir. Sov. İKP rəhbərliyi, başda baş katib Leonid Brejnev və yüzlərcə xarici qonaq olmaqla, ansamblın çıxışının ayaq üstə alqışlaması bütün uğurların başlanğıcı oldu. Zaqafqaziya respublikalarından yalnız “Qarabağ bülbülləri”nə yer verilməsi, o zamankı SSRİ-nin paritaya və hökumət rəhbərliyinin Azərbaycana və onun mədəniyyətinə verdiyi qiymət kimi də dəyərləndirmək olar.

1984-cü ildə Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin mədəni-maarif fakültəsini bitirən M.Rzayev bəstəkarlıq fəaliyyətini davam etdirir. Sonuncu mahnısını isə şair Avdal Qəhrəmanın sözlərinə yazılmış “Ağdamım” mahnısını gənc perspektivli müğənni Elnur Zeynalov məharətlə ifa edir...

Hazırda Uşaq Yaradıcılıq mərkəzinin rəhbəri olan Murad Rzayev darısqal, cansıxıcı və ürəkağrıdan bir otaqda fəaliyyətini davam etdirmək məcburiyyətindədir. Daim həyat eşqiylə yaşayan Murad müəllimlə söhbətimizi məhz bu otaqda başlayırıq. Keçmişdən başlayıb gələcəyə ümidlə baxmaq istəyirik...

Bu günlərdə 40 yaşını qeyd edən ansamblın üzvlərindən altı nəfəri son illər fəxi ada layiq görüləblər. İki xalq artisti-Aygün Bayramova və Nəzakət Teymurova, üçü əməkdar artist-Cabir Abdullayev, Feyruz Səxavət, Teymur Əmrah, biri əməkdar mədəniyyət işçisi - İlhamiz Paşayev fəxri adına layiq bilinənlər sırasındadırlar. Biz isə bu günədək sırası mədəniyyət işçisi, xalqın qəlbində xüsusi hörmətə layiq olan Murad Rzayevlə QARABAĞIN BÜLBÜLLƏRI barəsində danışırıq...

2012-ci il dekabrında keçirilən yubiley tədbirindən başlayırıq. Ansamblın hesabat konserti çox maraqlı və möhtəşəm alındı. İndiki və əvvəlki tələbələrini hamısı bir nəfər kimi ustadlarına ehtiramla çıxışlarını edir, ürək sözlərini deyirdilər. Ancaq qeyd etməyə bilmirəm ki, nə rəsmilərdən, nə də ansamblın tabe olduğu nazirlikdən bir kimsənin tədbirdə təmsil olunmaması təəsüf hissi doğurur. Sanki elə fikir yarandı ki, “Qarabağ bülbülləri” yalnız Murad Rzayevə lazım imiş...

Əvvəllər “Pioner evi” “pojarnı” ilə üz bəüz 28 aprel küçəsindəki Kamilin çörək mağazasının yanında fəaliyyət göstərmiş. Arxiv idarəsinə yaxın yerdə. Murad Rzayev təyin edilən zaman isə Lenin küçəsində köhnə raykomun binasının yanında olan birmərtəbəli binada fəaliyyətdə olmuşdur. Binada məşqlərin keçirilməsi üçün şərait olmadığından “Pioner evi”ni 70-ci illərin əvvələrindən Üzeyir Hacıbəyov küçəsindəki “komxoz”un inzibati binasına köçürmüşdülər. Hətta “komxoz”un rəisi Muxtar Əliyev soruşanda ki, binamızı kimə verirsiniz, ona deyilib ki, “Muradın Qarabağ bülbüllərinə”. Çalışdığı otaqda kreslosunu belə götürməyən Muxtar müəllimin cavabı qısa olur: “Allah xeyir versin”.

80-ci illərin sonlarından isə yeni inşa edilən Mədəniyyət Sarayında fəaliyyətini davam etdirdi “pioner evi”...

İlk tərkibdə Xanım Abdullayevanın, Gülçöhrə Quliyevanın, Məhərrəm Qasımovun, Ədalət Feyziyevin, Füzuli Qasımovun çıxışları daha çox diqqəti çəkirdi. Müxtəlif illərdə ansamblıda

Füzuli Qasimovun, Elbrus Hüseynovun, Sədi Məmmədovun, Tunar Zeynalovun, Natella Qarayevanın, Maarifə Ələkbərovanın, Baxşeyiş Hüseynovun, Nazim Zeynalovun, Vaqif Həsənovun yaddaqalan çıxışları olub. Solistləri daim Murad müəllimin yaratdığı “Qarabağ” instrumental ansamblı müşayət edirdi. Musiqiçilərdən Rövşən Əhmədov -gitarə, Ramiz Cəfərov-qarmon, Sadıq Zeynalov - nağara, Rövşən Məmmədov-akkerdeon, Niyazi Yusifov-royalda ifa edirdilər...

Tacir Allahverdiyev, İlhamiz Paşayev, İzahat Cəfərov və Əli Hüseynovun çıxışları Qarabağ bülbüllərinin qızıl dövrü hesab etmək olar. Böyük uğurlar isə məhz bu kvartetin 1976-1977-ci illərdəki çıxışları ilə qazanılmışdı. 1977-ci ildə ansambl haqqında Xamis Muradovun rejissorluğu ilə sənədli film çəkilmiş və dünyanın 46 ölkəsində nümayiş etdirilmişdi...

Ümumilikdə isə, ansamblıda 40-il ərzində yüzlərlə ifaçılar yetişib və bu gündə proses davam edir. Söz yox bir yazıda onların hamısı haqqında fikir söyləmək çətindir...

Bu gün Murad Rzayev yaradıcılığının ən qaynar dövrünə qədəm qoyub. Tələbələrindən və dövlətin muğamın inkişafına göstərdiyi qayğıdan razılıqla danışır, həm də bu prosesdə onun rəhbəri olduğu “Qarabağ bülbülləri”də öz töhvəsini vermək üçün ona lazımı şəraitin yaradılması arzusu ilə yaşayır. Və buna inanır. Ona görə də bir an belə həvəsdən düşməyən Murad müəllim “tələbələrım muğam dünyasına töhvə verdikcə ömrümü sanki uzadırlar”, -deyir...

Tacirin, Elbrusun və digər tələblərinin nadincliyindən, çəkişlər zamanı baş vermiş maraqlı hadisələrdən həvəslə danışır...

Qarabağ bülbüllərinin nailiyyətlərini saydıqca qurtamır...

Qarabağ Azərbaycanın konservatoriyası hesab edilirsə, Ağdam “muğamat evi” adlanır. Bu gün muğam korifeylərimizin, habelə hazırda fəaliyyətdə olan muğam ifaçılarımızın əksəriyyəti məhz bu evin “sakinləri” olmuşdu...

Bütün muğamat evinin sakinlərini bir yerə birləşdirən isə

doğma Qarabağdır və Qarabağ dərdir...

Murad Rzayevin həyatda ən böyük arzusu isə Ağdama qayıtmaq, “komxozun binasının” yerini tapmaq və bütün tələbələri ilə birlikdə onu bərpa etməkdir. Yalnız bundan sonra o özündə rahatlıq tapacağını deyir...

“QARABAĞ BÜLBÜLLƏRİ”NİN YUBİLEYİ TAMAM OLUR

Vaxtilə «Qarabağ bülbülləri» ansamblının səsi dünya ölkələrinin saraylarından gəlirdi. Balaca «bülbüllərin» ecazkar səsi dünya xalqlarını heyran edər, dünya musiqiçilərini isə təəccübləndirirdi. Bir sözlə, Azərbaycanı dünyaya, dünyanı Azərbaycana tanıtdırardı. Amma bu gün Qarabağsız «Qarabağ bülbülləri» öz acı taleyini yaşayır.

Ürək ağrısı ilə demək olar ki, bu gün ansambl baxımsız qalıb. Ona himayə duran, dəstək verən bir kimsə tapılmır. Vaxtilə böyük şairimiz Xəlil Rza Ulutürk deyib: «Murad Rzayevin yaratdığı «Qarabağ bülbülləri» Azərbaycan xalqının tarixidir». Gəlin görək bu tariximizi, incimizi qoruya bilirikmi? Bir şeyi bilmək lazımdır ki, «Qarabağ bülbülləri» Qarabağın atributu, düşmənin ürəyinə dağ basmış gerbidir. Gəlin bu gerbimizi birlikdə qoruyaq, ona hörmətlə yanaşaq. Bu il ansamblın 40 yaşı tamam olur. Soraqlaşib, «Qarabağ bülbülləri»nin məskunlaşdığı məkana getdik. Bakının Nərimanov rayonunda Balıqçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutunun kiçik bir otağına sığıb bu balaca bülbüllər. Halbuki bir zamanlar bu ansambl Moskvanın «Bolşoy teatr»ına, Kremlin qurultaylar sarayına sığmırdı. Ansamblın yerləşdiyi otağa daxil oldum. Oradakı kiçik cocuqların məzlum baxışlarını görəndə vətən boyda kiçilirdim. Ürəkdən ağrımaq, üşüməmək olmur. Biranlıq gözlərimin önünə doğma Ağdam şəhəri, «Qarabağ bülbülləri» ansamblının fəaliyyət göstərdiyi «Pioner evi» və həmin bülbüllərə rəhbərlik edən qarasaçlı, gülürüz bir oğlan Murad Rzayev gəldi. İndi o Murad müəllimin saçları tamamilə ağarıb. Ancaq baxışları, isti gözləri, bir də şirin qarabağ ləhcəli danışığı dəyişməyib.

- Murad müəllim, belə bir ansamblı yaratmaq haradan ağılınıza gəldi?

- Mənim uşaqlıqdan bir arzum vardı. Böyüyəndə ansambl yaradım. Amma o vaxtlar onu yaratmağa maddi imkanım, kollektivim olmayıb. Tale elə gətirdi ki, 1971-ci ildə Ağdam «Pioner evi»nə müdir təyin edildim. Həmin gündən imkanlarım da artdı. Məktəblərlə sıx əlaqələr qurdum, orada və ucqar kəndlərdə yaşayan istedadlı uşaqları seçərək «Qarabağ bülbülləri» ansamblını yaratdım. Az müddətdə ansamblım çox məşhurlaşdı, hörmət qazandı. Onda sonrabizim xarici ölkələrə, SSRİ-nin tərkibində olan bütün dövlətlərə çoxlu sayda qastrol səfərimiz oldu. İndi o uşaqlar böyüyüblər, yaxşı adsan qazanıblar. Çoxu xalq artisti, əməkdar artist, əməkdar mədəniyyət işçisi adına layiq görülüb. Onların əksəriyyəti yaxşı vəzifələrdə çalışır.

- İlk çıxışınız harada olub?

- 1971-ci ildə ilk dəfə indiki Heydər Əliyev Sarayının açılışında çıxışımız olub. O vaxtlar böyük sənətkarlarla, o cümlədən türk müğənnisi Emil Sayın, Müslüm Maqomayev, Rəşid Behbudov, Sara Qədimova, Rübabə Muradova, Zeynəb Xanlarova, “Qaya” vokal ansamblı, Vaqif Mustafazadə və əksər sənət adamı ilə konsertlər vermişik.

- Bəs ilk çıxışınızda iştirak edən “bülbüllər” kimlər olub, adlarını xatırlayırsınızmı?

- Əlbəttə, xatırlayıram. Ədalət Feyziyev, Məhərrəm Qasımov, Gülçöhrə Quliyeva, Xanım Abdullayeva vardı. Onlardan sonragələnlər Tacir Şahmalıoğlu, Nazim Zeynalov, Hacı Fərhadov, Bəhram Məmmədov, Araz Hüseynov, Nəzakət Teymurova, Aygün Bayramova, Cabir Abdullayev, Fehruz Səxavət, İlhamiz Paşayev və başqa bülbüllərdir.

- Ansamblın yaradılmasında sizə kimlərin dəstəyi olub?

- Bu ansamblı özüm yaratdım, bütün rəhbərliyi də özüm etdim. Onu deyə bilərəm ki, Azərbaycanda 40 il fasiləsiz fəaliyyət göstərən belə bir ansambl yoxdur. Ansamblımız Almaniya, Bolqariya, İran, Türkiyə, Gür-

cüstan, Özbəkistanda, Rusiya paytaxtı Moskvada çıxışlar edib, diplom və medallarla təltif olunub. 12-yə yaxın bədii və sənədli filmə çəkilmişik. Fəxrlə qeyd edə bilərəm ki, dövrdə ümummilli lider Heydər Əliyev ansamblımıza böyük qiymət verib. O bizim əməyimizi həmişə dəyərləndirərdi, balaca “bülbüllərin” məlahətli səsi onun çox xoşuna gələrdi. Bu səbəbdən də elə bir dövlət tədbiri olmazdı ki, ansamblımız orada çıxış etməsin. Rəsmi tədbirlərdə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin göstərişi olurdu ki, “Qarabağ bülbülləri” ansamblı mütləq çıxış etməlidir. Mən deyərdim ki, o vaxtlar fəaliyyətimizin yüksək olmasında, dünyada tanınmağımızda o mərhum prezidentin böyük xidmətləri olub. Ona görə bizi həvəsləndirərdilər.

Bir həftənin içində bizi xarici ölkələrə, Moskvaya dəvət edərdilər. Elə olub ki, konsertdən gec gəlib çıxmışıq. Uşaqlarəvlərinə getməyə vaxt tapmayıb, bizim evdə gecələməli olublar. Evdə yatdığımız yerdə rayon partiya komitəsi telefon etdi ki, kollektiv yenidən Moskvaya qayıdır. Biz də uşaqların valideynlərinə bu haqda məlumat verdik. Belə günlərimiz çox olub.

- Deyə bilərsinizmi nəyə görə o dövrün bülbülləri bu gün yetişmir?

- Bizdə bu gün də istedadlı uşaqlar çoxdur. Fərq ondadır ki, o vaxtlar kollektivin üzvləri öz rayonlarında olardı. Torpaq da güclü olar, o vaxt onların səsləri də açıq və həvəli idi. İndi hamısı şən mahnı oxuyanda, görürsən ki, sifətlərdə qəmginlik yaranır. Ona görə ki, ata-baba yurdları işğal altındadır. Bir də Qarabağın təmiz havası, suyu o bülbülləri yetişdirərdi.

- Ağdamın işğalından sonra ansamblın yaşadığı ağır günlər barədə nə deyə bilərsiniz? Bir sözlə, hansı çətinliklərlə üzləşibsiniz?

- Uşaqların hərəsi bir tərəfə dağılıb. Yaxşı ki, İsmayılı rayonunda məskunlaşdım. Həftədə 1 dəfə Bakıya gəlib məşqi-

mi keçirirdim. Gördüm yollarda çətinlik çəkirəm, məcbur olub Bakıda kirayə ev tutdum. Ansamblımız hazırda Balıqçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutunun birinci mərtəbəsində fəaliyyət göstərir. Heç bir şəraitimiz yoxdur. Bu haqda telekanallarda da dəfələrlə göstərilib.

- Bu gün “Qarabağ bülbülləri”nə biganə yanaşmanın səbəbi nədir?

- Mühəribə hamının başını qatıb. Amma bizə çox ögey münasibət bəslənilir. Ona görə ki, heç bir dövlət konsertinə dəvət edilmirik. Səbəbini bilmirəm. Əslində o tədbirlərdə çıxış edənlərdən bizimkilər yaxşı oxuyurlar. Respublikada keçirilən festivallarda uşaqlarımız hər zaman fərqlənir. “Yeni ulduz”, “Azəristar”, “Popstar”, “Muğamstar”, “Sən bir nəğmə” televiziya müsabiqələrində yetirmələrimiz layiqincə iştirak edirlər.

- Bu ansamblın əvvəlki şöhrətini özünə qaytarmaq üçün nə etmək lazımdır?

- Ansamblın bu gün də şöhrəti özündədir. Xalqın arasında çox böyük hörməti var.

- Söhbət xalqdan getmir, dünya sferasından gedir?

- Şəxsi təyyarəm yoxdur ki, uşaları xarici ölkələrə qastrollara aparım. Elə adamları xarici ölkələrə qastrol səfərlərini aparırlarki, mahnını olduğu kimi ifa edə bilmirlər, amma ələhəmin admlar gedirlər. “Qarabağ bülbülləri”ni aparmaq lazımdır. Bunu Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi təşkil etməlidir. Televiziyada “şou-biznes” baş alıb gedir. Oxuyanların da heç birinin səsi yoxdur. Mahnını da axıra kimi bilmirlər. Ancaq televiziya onları məşhurlaşdırır. Azərbaycanda o qədər yaxşı müğənni, sənət adamı var ki, amma onlar reklam edilmədiyinə görə hamısı yaddan çıxır. Bir sözlə, özündən, sənətdən xəbəri olmayan adamları televiziyada o qədər reklam edirlər ki, xalq məcbur olub onları tanıyır.

- “Qarabağ bülbülləri” ansamblının yerinin, şəraiti-

nin olmaması ilə bağlı aidiyyəti qurumlara müraciət etməsini?

- Müraciətə ehtiyac duyulmur. Ona görə ki, dəfələrlə televiziya ekranlarında verilişlərimiz gedib. Bunu hamı bilir ki, ansamblın yeri və geyimi yoxdur. Heç kim köməklik etmir.

- Söz paltardan, milli geyimdən düşdü. Bəs “Qarabağ bülbülləri” ansamblının geyimləri hansı formadadır?

- Azərbaycanın vahid milli forması var.

- O formada Qarabağla bağlı bir nişanə varmı?

- Əlbəttə ki, var. Onların döş nişanlarında “Qarabağ bülbülləri”, “Xarı bülbül” sözünün yazılması bunun elə bunun birinci əlamətidir. Geyimlərdə Azərbaycanın butaları, adət-ənənələri təsvir edilib. Bir sözlə, Azərbaycanın özünün milli geyimi var və ansamblın üzvləri də bu geyimlə çıxış edirlər.

- Deyirlər ki, Murad Rzayev artıq baletə, vokala üstünlük verir. Bu nə dərəcədə doğrudur?

- Bu ağ yalandır. O kəslər, görünür, milli rəqlə baleti seçə bilmir. Əgər vokal sənətini uşaqlara təbliğ ediriksə, bunun nəyi pisdirdi?! Bu gün də “bülbüllər” var. Bir müddət öncə Ağdamda Quzanlı qəsəbəsində köçkünlərə tikilmiş evlərin açılışında ölkə prezidenti də iştirak edirdi. Həmin tədbirdə ansamblımızın çıxışı oldu. Çıxışdan sonra prezident İlham Əliyev və onun xanımı Mehriban xanım Əliyeva əlimizi sıxaraq təşəkkür etdi. Sonra 1 həftə ərzində bütün televiziya kanallarında bu tədbir göstərildi. Görüşlə bağlı Türkiyənin “TRT AVAZ” telekanalı da xüsusi veriliş hazırladı.

- Murad müəllim, sizə fəxri ad verilibmi?

- Sovet dönəmində 2 dəfə respublikanın, bir dəfə SSRİ-nin “Marif xadimi” adına layiq görülmüşəm.

- Bəs müstəqilliyimizi əldə etdikdən sonra necə?

- Xalq artisti o deməkdir ki, o xalqın artistidir. Ancaq siz deyirsiniz adları televiziya artistlərinə verirlər. O adamlara ki, onları xalq tanımır. Amma xalq məni elə xalq artisti kimi qə-

bul edir. Çünki onların arasında öz hörmətimi qazana bilmişəm. Bunun üçün təqdimat verilməlidir.

- Bəs təqdimatı kim verməlidir?

- Aidiyyəti təşkilatlar.

- Eşitdiyimə görə, siz həm də mahnı bəstələyirsiniz.

- Çox mahnı bəstələmişəm. Mahnılarım Mirzə Babayev, Flora Kərimova, Oqtay Ağayev, Zöhrə Abdullayeva, Teymur Əmrah, Lalə Məmmədova, Lalə Dadaşova və bir çox sənətçi tərəfindən ifa olunub. Bu mahnılardan 8-i qızıl fondada saxlanılır. “Bayatı-Şiraz” muğamında etdiyim improvizasiya qızıl fondada düşüb. Rənglərim, romanslarım da var. Onu da vurğulayım ki, hazırda veteranlar və yeniyetmələr qrupunu vahid ansamblı birləşdirib, böyük konsertə hazırlaşırıq. Bir neçə gündən sonra Ağdamda cəbhə bölgəsində, sonra Heydər Əliyev Sarayında möhtəşəm konsertlərimiz olacaq.

Söhbətləşdi: Q.Xaçınçaylı

XAN ŞUŞİNSKİ ADINA AĞDAM UŞAQ MUĞAM MƏKTƏBİ

Məktəb **1985 ci ildə** Ağdamda açılmış və həmin tarixdən məktəbə Rafiq Rəhim oğlu Rüstəmov direktor təyin edilmişdir .

Xan Şuşinski adına Ağdam muğam məktəbinin Qarabağ bülülləri **1986 cı ildə** məktəbin tərkibində yaranıb.Yarandığı tarixdən bu günə kimi aşağıda göstərilən tədbirlərin iştirakçısı olub.

1987 ci ildə Müslüm Maqamayev adına Filarmoniyada konsert vermiş.

1988 ci ildə Moskva şəhərində Belyayevin 100 illik yubileyində.

1989 cu ildə İraqda Babilistan Festivalında.

1990 cı ildə İstanbul şəhərində 10 günlük komsomol xətti ilə qastrolda olub.

1990 cı ildə Moskva şəhərində uşaq xeyriyyə fonduna telemarafonda çıxış edib.

1991 ci ildə Türkiyənin Ankara şəhərində III cocuq şənliyində masa üstü medalla mükafatlandırılıb.

1991 ci ildə Düşənbədə keçirilən festivaldə uğurlu çıxış edib.

1999 cu ildə Respublika üzrə keçirilən 205 musiqi məktəbinin xalq çalğı alətləri üzrə müsabiqədə şagirdimiz Sevinc Bağiyeva Mədəniyyət və Turizim Nazirliyi tərəfindən fəxri fərmanla mükafatlandırılıb.

2000 ci ildə Azərbaycan Respublikası üzrə musiqi məktəblərinin muğam müsabiqəsində şagirdimiz Rəvan Şahverdiyev laureat adını qazanmışdır. Nazirliyin pul mükafatını almışdır.

2000 ci ildə Cəbhə bölgələrində konsertlər vermişik.Konsertin yaxşı keçməsinə görə 922 sayılı heyətin komandiri Ramazanovun imzası ilə fəxri fərman verilmişdir.

2000,2001,2002,2003 cü il tarixlərində mərkəzi televiziya-

da dövlət tədbirlərindəki çıxışlarımızın video yazısı məktəbin arxivində saxlanılır.

2003 cü ildə Respublika Böyük Qafqaz qəzetinin redaksiyasının qərarı ilə Rafiq Rüstəmov diplom verilmişdir.

2004 cü ilin may ayının 28-də Azərbaycan Jurnalistlər Birliyi tərəfindən diploma layiq görülmüşük. Azərbaycan televiziyası vasitəsi ilə çoxsaylı konsertlərimiz olub. Flarmoniyada iki hissəli konsertimiz olub. Çıxışımızın video yazıları məktəbimizin arxivində saxlanılır.

2004 - 2005 - 2006cı illər Respublika üzrə keçirilən xor müsabiqəsində Mədəniyyət və Turizim Nazirliyi tərəfindən pul mükafatı və fəxri fərmanla təltif olunmuşdur.

2005 ci ildə Fransanın Lion şəhərində konservatoriyada . Fransanın Lil şəhərində operada muğam üçlüyü konsert vermişik.

2006 cı ildə Fransanın Di şəhərində Şərq-Qərb festivalında uğurlu çıxış etmişdir. Konsert verməklə yanaşı tədris müəssələlərində muğam haqqında, musiqi alətlərimiz haqqında geniş izah vermişik.

2008 ci ildə Fransanın Vizil şəhərində İnqilab muzeyində çıxış etmişdir.

2009 cu ildə Bakı şəhəri İdman Nazirliyi tərəfindən keçirilən I uşaq beynəlxalq muğam festivalında məktəbimizin şagirdi Vəliyev Elşən Babaş oğlu I yerə layiq görülmüş və I dərəcəli diplomla ,1 ədəd televizorla mükafatlandırılmışdır.

2010 cu ildə Mədəniyyət üzrə Elmi-Metodiki Mərkəzin Respublika Uşaq Musiqi İncəsənət məktəblərinin xanəndəlik sinfi üzrə keçirilən festivalda yüksək səviyyədə çıxış etdiyinə görə məktəbin şagirdi Hacıyev Əli Habil oğlu I dərəcəli diplomla təltif edilmişdir.

2010 cu ildə Avropa nəşr Mətbuat Evi mükafat komissiyasının qərarı ilə ən yaxşı muğam məktəbinin direktoru Rafiq Rəhim oğlu Rüstəmov qızıl medalla təltif olunmuşdur.

2010 cu ildə Fransanın Lion, Lil, Kranabel şəhərində muğam konserti vermişdir.

2010 cu ildə İctimai kanalda 45 dəqiqəlik Rast dəsgahı ilə çıxış etmişdir.

2010 cu ildə İsveçrədə 24 gün Azərbaycan Mədəniyyət və İncəsənət günlərinə həsr olunmuş festivalda Rafiq Rüstəmovun rəhbərliyi ilə uğurlu çıxışları olmuşdur.

2011 ci ildə III Beynəlxalq Uşaq Muğam festivalında Əli Həbil oğlu Hacıyev I dərəcəli diploma layiq görülmüşdür.

2011 ci ildə Gürcüstan Respublikası Batumi şəhərində keçirilən Beynəlxalq festivalda uğurlu çıxışa görə şəhər Meri tərəfindən Rafiq Rüstəmov, Mərkəz Əliyev, Əli Hacıyev, Rühənə Aslanovaya I dərəcəli diplomlar və hədiyyələr verilmişdir.

2012 ci ildə Azərbaycan professional vokal sənətinin banisi SSRİ xalq artisti, Bülbülün anadan olmasının 115 illik yubileyinə həsr olunmuş Milli musiqi alətləri ifaçıları və xanəndələrin I müsabiqəsi II dərəcəli diplomla Hacıyev Əli təltif edilir.

2012 ci ildə Uşaq musiqi və incəsənət məktəbləri şagirdlərinin xanəndəlik ixtisası üzrə Xan Şuşinski adına Respublika Muğam Festivalına yüksək səviyyədə şagird hazırladığına görə Ağdam rayon Xan Şuşinski adına muğam məktəbinin müəllimləri Məmmədov Anar Vahid oğlu və Hüseynov Əlövsət Muxtar oğlu Fəxri Fərmanla təltif edilir. Şagirdləri Hacıyev Əli Həbil oğlu və Aslanlı Rühənə Şirali qızı III dərəcəli diplomla təltif olunmuşdur.

1 iyun 2012 ci ildə Azərbaycan Respublikası üzrə keçirilən «Pöhrə 2012» istedad müsabiqəsində yüksək səviyyədə çıxış etdiyinə görə I turda Hacıyev Əli I dərəcəli diplomla təltif olunur.

2012 ci il Respublika üzrə keçirilən «Pöhrə 2012» istedad müsabiqəsinin keçirilməsində fəal iştirak etdiyinə görə və xalq yaradıcılığının inkişafına görə Rüstəmov Rafiq Rəhim oğlu fəxri fərmanla təltif olunur.

2012 ci ildə Respublika üzrə keçirilən «Pöhrə 2012» istedad

müsabiqəsinin qalibi Hacıyev Əli Habil oğlu I dərəcəli diploma layiq görülüb, laureat adını qazanmışdır .

2012 ci ildə”Beynəlxalq Qadınlara Zorakeşliyə yox deyək” devizi altında keçirilən müşavirənin sonunda Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin xətti ilə Beynəlxalq Muğam mərkəzində Xan Şuşinski adına Ağdam uşaq muğam musiqi məktəbi əcnəbi xalqların və səfirliklərin nümayəndələri qarşısında geniş proqram əsasında konset vermişdir.

2012 ci ildə Azərbaycan və İtaliya arasında diplomatik əlaqələrinin 20 illik yubileyinə həsr olunmuş təntənəli tədbirdə Xan Şuşinski adına Ağdam uşaq muğam musiqi məktəbinin şagirdi Hacıyev Əli və Rafiq Rüstəmov iştirak etmişdir. Heydər Əliyev Fondu tərəfindən pul mükafatı verilmişdir.

2013 cü ildə Uşaqlar üçün yüksək səviyyədə keçirilən “Yeni il Şənliyində”fəal iştirakına və yaddaqalan çıxışı ilə fərqlənməsinə görə Xan Şuşinski adına Ağdam uşaq muğam musiqi məktəbinin şagirdi Hacıyev Əli Habil oğlu Fəxri Fərmanla təltif olunmuşdur.

2013 cü ildə Uşaqlar üçün yüksək səviyyədə keçirilən «Yeni il Şənliyində» fəal iştirakına və yaddaqalan çıxışı ilə fərqlənməsinə görə Xan Şuşinski adına Ağdam uşaq muğam musiqi məktəbinin şagirdi Soltanov Nurlan Fariz oğlu Fəxri Fərmanla təltif olunmuşdur.

AĞDAMIN RƏMZLƏRİNDƏN BİRİ - «QARABAĞ BÜLBÜLLƏRİ»

Bəlkə də sizlərə qərribə gələ bilər, amma nədənsə yeni çapdan çıxmış kitabı, dünyaya təzəcə gəlmiş oğula bənzədirəm. Hər ailədə oğul doğulur. Ailə sevinir, o oğlulla fəxr edir. Amma hər oğul un da işi deyil özünü el-obasına sevdirdin, amalına-əməlinə görə adını xalqının yaddaşına yazdırsın. Zənnimcə kitablar da belədir.

Hər çapdan yeni çıxmış kitab da oxucu kütləsinin qəlbinə yola tapa bilmir, əldən-ələ gəzmir, sevilmir və adını yaddaşlara yazdırmağa gücü çatmır. Mövzu, mahiyyət, aktuallıq və dil-üslub... Bunlar bir yerdə olanda isə vəziyyət tamamilə başqa cür olur.

Tanınmış publisist Surxay Əlibəylinin ötən ilin sonlarında nəfis tərtibatda, bir-birindən maraqlı məqalə və fotoşəkillərlə zəngin yeni kitabı - «Qarabağ bülbülləri» «Şuşa» nəşriyyatında çapdan çıxıb və hazırda oxucuların ixtiyarındadır. Dəqiq deyə bilmərəm, bu Surxay müəllimin neçənci kitabıdır. Əlimə keçən, oxuduğum nümunələrdən bildiyim odur ki, onun müəllifi olduğu hər kitab müzakirə, maraqlı mübahisə obyektinə çevrilir. Xüsusən 5-6 il bundan əvvəl işiqüzü görmüş «Ağdamım qibləgahım» özünə kifayət qədər oxucu tapdı. Eyni zamanda adı gedən bölgənin insanları arasında müqəddəs məcmuə kimi əldən-ələ gəzdi. Elə indi də hər ağdamlının masaüstü, daha dəqiq «əziz-xələf» kitabı olaraq qalır. Bir də ki, Ağdamı tanımayanlara bu kitab sanki «bələdçi» oldu.

S.Əliyevin yaradıcılığının sevilən cəhəti onun mövzu seçimi və bu mövzunun cəmiyyətdə ona qədər tam açılmamasıdır. Tez-tez eşidirik ki, «Qarabağ bülbülləri» ansamblının Ağdamın işğalından sonrakı taleyi hamı üçün maraqlı qaldı. On-

lar hansı şəraitdə, harda məskunlaşıb, bütün qarabağlılar kimi köçkünlük həyatını necə yaşayır?

Məllif bu suallara cavab vermək, həm də ansamblın şərəfli tarixini bilməyənlərə çatdırmaq həvəsi ilə özü demiş, 7 il vaxt sərf edib. O ansamblın bütün şəhərlərdə, həmçinin festival və müsabiqələrdə çıxışlarını əks etdirən fotoşəkillər əldə etmək üçün xeyli çətinliklərlə üzləşəsi olub. Sənədlərin, diplomların, şəkillərin çoxu Ağdamda qalmışdı. Bir çətinlikdə kitab çapa hazırlananda yaşandı. Maddi məhdudiyət 2 il çapa əngəl oldu. Nəhayət, nə yaxşı ki, insanlığına, ziyalılığına sığınılacaq insanlar var. Aqil Abbas, Elbrus Hüseynov, Vasif Məhərrəmov və adını çəkə bilmədiyim digər insanlar bu kitabın çapına yaşıl işıq yandırdılar.

Əgər mövzu «Qarabağ bülbülləri»ndəndirsə, demək ilk əvvəl bu ansamblın bədi rəhbəri, daha dəqiq yaradıcısı, respublikanın xalq təhsili əlaçısı, SSRİ-nin qabaqcıl maarif xadimi, beynəlxalq festivalları laueratı Murad Yunis oğlu Rzayevin 38 illik əməyindən danışmaq günah olar. Müəllif qeyd edir ki, onun əməyi sayəsində ansamblın yetirmələri arasında xalq artistləri, Aygün Bayramova, Nəzakət Teymurova, əməkdar artistlər Feyruz Səxavət, Cabir Abdullayev, əməkdar mədəniyyət işçisi İlhamiz Paşayev, tanınmış ifaçılar Teymur Əmrax, Tacir Şahmalıoğlu, Sevinc Sarıyeva, Sədi Məmmədov kimi xalqımızın sevimli sənətkarları dünyaya səs salıb. «Qarabağ bülbülləri»nin ifa edəcəkləri mahnılar indi həm yaddaşlarda, həm televiziyanın musiqi fondunda qalmaqdadır. Surxay Əlibəyli ansamblın ən uğurlu tapıntılarını - Tacir Allahverdiyev, İlhamiz Paşayev, Nazim Zeynalov, Arzu Fərhadov hesab edərək yazır: «Ansamblın qarşısında dayanmış dörd balaca oğlan dünyanın böyük şəhərlərində məşhur sənətcilər qarşısında elə möcüzələr yaradırdılar ki, onların adları milyonların yaddaşında silinməz izlər buraxırdı». Və müəllif onuda qeyd etməyi borc bilir ki: «Murad Rzayev 38 illik fəaliyyəti dövrün-

də heç bir iş görməsəydi belə, bu dörd nəfəri yetişdirdiyinə görə, Azərbaycanın, eləcə də bəşəriyyətin musiqi mədəniyyəti tarixində öz yerini tapmış bacarıqlı təşkilatçı kimi əbədi yaşamaq hüququnu özü üçün təmin etmiş olardı.

Bir az da bədii rəhbərin gələcək sənətkar axtarışında çəkdiyi çətinliklərdən danışaq. Daha doğrusu, bunu Tacirin dilindən eşitsək daha maarqlı olar:

- 1972-ci il idi. «Qarabağ bülbülləri» ansamblının yaradıcısı Murad Rzayev aidiyyatı üzrə kənd-kənd gəzib yaxşı səsi olan uşaq axtarırdı. Bir gün Murad müəllim gəlib bizim Sarıhacılı kəndinə çıxır. Bu zaman mən həyətimizdəki alma ağacına çıxmışdım və oxuyurdum. Səsim Murad müəllimin xoşuna gəldi. Elə ordaca atam - tarzən Şahmalı Allahverdiyevin razılığını alıb məni «bülbüllərin» sırasına daxil etdi. Kitabı oxuduqca aydın olur ki, şirin, ürəkləri rıqqətə gətirən yeni istedadların səsinə bir vətən həsrəti də hopub. Vətəndən çox uzaqda yangı ilə, var səsləri ilə Vətən deyə haraylayırlar. Rəhmətlik Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev haqlı idi: «Qarabağ bülbüllər diyarıdır. Bir gedən bülbülün yerinə beşi gəlir». Kitabı oxuyan hər kəs yeni bülbüllərlə tanış olacaq, onlar haqqında maraqlı fikirləri öyrənəcəklər. «Qarabağ bülbülləri» haqqında daha ətraflı yazmaq olardı. Amma yazmıram. Çünki oxucu özü bu kitabla tanış olanda həm kifayət qədər məlumatoşlayacaq, odövrün (Ağdamlı-Qarabağlı günlərin) çal-çağırına, həyat nəşəsinə fotosəkillərlə şahidlik edəcək, həm də əsas zövq alacaqlar. Və əminəm ki, yer üzündən ən son «bülbül» və ən son «bülbül» pərəstişkələri gədənə qədər bu kitab yaşayacaq.

Əntiqə RƏŞİDQIZI,
yazıçı-publisit

OXUYUR “QARABAĞ BÜLBÜLLƏRİ”...

Ağdam Rayonlararası Muğam Məktəbinin fəaliyyəti

Rafiq Rəhim oğlu Rüstəmov 1945-ci ildə Ağdam rayonunun Xındırstan kəndində anadan olub. Peşəkar tərzəndir. 1985-ci ildən Xan Şuşinski adına Ağdam rayonlararası Muğam məktəbinin direktorudur. 1989-cu ildə səmərəli fəaliyyətinə görə respublikanın əməkdar mədəniyyət işçisi fəxri adına layiq görülüb. Yaradıcısı olduğu “Qarabağ bülbülləri” kollektivi ilə bir çox Avropa ölkələrində, keçmiş SSRİ respublikalarında Azərbaycan muğam və xalq mahnılarını uğurla təbliğ edib.

– Rafiq müəllim necə oldu ki, Ağdamda Pioner və məktəblilər evinin “Qarabağ bülbülləri” uşaq musiqi ansambli ola-ola siz də muğam məktəbində uşaq musiqi ansambli yaradıb adın “Qarabağ bülbülləri” qoydunuz.

– Əvvəla onu qeyd edim ki, Qarabağda bütün yaxşı səsi olub oxuyan bülbüldür. Bir meşədə hər gülün üstündə neçə bülbül var. Hələ 1956-cı ildə Moskva şəhərində gənc musiqiçilərin festivalında Vəli Məmmədova verilib bu ad. Orada münəşirlər heyətinin üzvləri Vəli müəllimə yekdilliklə “Qarabaxskiy slovey” dedilər. İlk dəfə Qarabağ bülbülü adı oradan yarandı. 1971-ci ildə Ağdamda Pioner və məktəblilər evində “Qarabağ bülbülləri” uşaq musiqi ansambli yarandı. Çoxlu sayda uğurlu yetirmələri oldu. Tacir Şahmalioğlu, İlhamiz Paşayev, Arzu Fərhadov, Əli və Elbrus Hüseynov qardaşları ilə zirvələr fəth etdi. 1985-ci ildə şair Nüsrət Kəsəmənli televiziya “Dünyaya pəncərə” verilişində “Qarabağ bülbülləri” ansamblının keçmiş üzvlərinin acınacaqlı həyatından silsilə verilişlər verdi. Bu açıqlamadan hiddətlənən Ağdam rayon partiyası komitəsinin 1-ci katibi məni və rayon mədəniyyət şöbəsinin müdirini yanına çağıraraq tələb etdi ki, yeni yaranmış Muğam məktəbinin nəzdində bir uşaq musiqi ansambli yaradınsınız.

adı da olsun “Qarabağ bülbülləri”. Muğam məktəbinin səs sinifinə 30 nəfər qəbul vermişdilər. Ağdamın və ətraf rayonların kəndlərindən istedadlı uşaqları axtarıb tapıb məktəbə cəlb etdik. Ağdamın Mərzili kəndindən Sevinc Sarıyeva, İsmayılbəyli kəndindən Humay Məmmədova, Abdal kəndindən Feyruz Məmmədov (Səxavət), Şurabad kəndindən Səbuhi İbayev, Üçoğlan kəndindən Azər Rüstəmov, Dağlıq Qarabağın Meşəli kəndindən Habil Hacıyev, Ağcabədinin Köyük kəndindən Xaqani Əliyev, Ağcabədinin Poladlı kəndindən Əhliman Hüseynov və başqaları məktəbə ilk cəlb etdiyimiz istedadlı uşaqlar oldu. 1986-cı ildə dövlət televiziyası ilə 45 dəqiqəlik çıxışımız oldu. 20 yanvar 1987-ci ildə M. Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında mədəniyyət naziri Polad Bülbüloğlunun təşəbbüsüylə ilk iki hissədən ibarət konsert proqramı ilə çıxış etdik. O vaxt çap olunmuş afişalarımız durur. Bundan sonra xarici ölkələrə səfərimiz başladı. 1988-ci ilin fevral ayında Moskva şəhərində Belyayevin 100 illik yubileyində uğurlu çıxış etdik. 1989-cu ildə İraqda Bablistan festivalında mədəniyyət naziri Polad Bülbüloğlunun rəhbərliyi altında məktəbimizin kollektivi beynəlxalq festivalın iştirakçısı oldu, 1990-cı ildə İstanbul şəhərində 10 gün komsomol komitəsinin 1-ci katibi Sahib Ələkbərovun təşəbbüsü ilə qastrol səfərində olduq. 1990-cı ildə Moskva şəhərində uşaq xeyriyyə fonduna keçirilən telemarafonda yenə də mədəniyyət naziri Polad Bülbüloğlunun rəhbərliyi ilə məktəbimizin üçlüyü uğurla çıxış etdi. 1991-ci ildə Türkiyənin Ankara şəhərində Cocuq festivalında məktəbin “Qarabağ bülbülləri” uğurlu çıxışına görə şəhər valisi tərəfindən masaüstü medallarla təltif olundu. 1991-ci ildə Daşkənd şəhərində keçirilən festivalında uğurlu çıxışlarımız oldu. 1995-ci ildə respublika mərkəzi televiziyasında 45 dəqiqəlik proqramla çıxış etmişik. 2004-2006-cı illərdə respublika üzrə keçirilən xor müsabiqələrində ardıcıl olaraq uğurlu çıxışa görə Mədəniyyət Nazirliyinin pul mükafatı və fəxri

fərmanlarıyla mükafatlandırılmışıq. Hazırda məktəbimizin 65 nəfər şagirdindən ibarət üç səsli xor kollektivi var. 2005-ci ildə Fransanın Lion konservatoriyası tərəfindən məktəbimiz dəvət aldı. Lion şəhərində konservatoriyada, Lil şəhərində operada üçlük muğam konserti vermişik. 2006-cı ildə təkrar olaraq Fransanın Di şəhərində musiqi məktəblərində, litsey və uşaq bağçalarında görüşlər keçirmişik. 2008-ci ildə yenə də Fransanın Vizil şəhərində inqilab muzeyində muğam konsertləri vermişik. Lion şəhərində musiqi məktəblərində, muğamlarımız, milli musiqi alətlərimiz haqda geniş məlumatlar vermişik. 2009-cu ildə İsveçrənin Bazel, Lozanna, Cenevrə, Verin şəhərlərində Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənəti günlərində Ağdam muğam məktəbinin üçlüyü də iştirak etmişdi. Bu sadaladığım fəaliyyətimizə görə bu il mükafat komissiyasının qərarı ilə Xan Şuşinski adına Ağdam rayonlararası Muğam Məktəbinin “Qarabağbüllülləri” ansamblının bədiirəhbərimimənəlinən yaxşı muğam məktəbinin direktoru qızıl medalı verilib.

Hazırda muğam məktəbində 7 şöbə fəaliyyət göstərir, 236 nəfər şagirdin təlim-tərbiyəsilə 54 nəfər müəllim məşğul olur ki, onların da əksəriyyəti məcburi köçkündür. Məktəbimiz Biləcəri qəsəbəsində 284 saylı orta məktəbin binasında yerləşir. Bizə 17 sinif otağı ayrılıb, burada işimizi səmərəli qura bilmirik. Məktəbimizin yetirmələri Feyruz Səxavət, Sevinc Sarıyeva, Ayaz Qasimov, Ehtiram Hüseynov, Həbil Hacıyev, Səbuhi İbayev, Taleh Laçınlı, Cabar Şuşalı, Sevinc Bağiyeva, Rəhim Şahverdiyev və başqaları artıq ölkəmizin tanınmış muğam ustalarıdır.

– Rafiq müəllim çoxlu sayda tədbirləri və konsertlərin iştirakçısı olmusunuz. Sizə təsir edən, yaddaşıңызda həkk olunan hansıları həmişə xatırlayırsınız.

–1989-cu ildə Ağdamda imarətdə beynəlxalq “Xarı bülbül” festivalında Qədir Rüstəmov “Sona bülbüllər” oxuyurdu. Tarda onu mən müşayiət edirdim. Yox Qədir oxumurdu, Ağda-

mın işğalından dörd il öncə o, imarətə yığılmış minlərlə insanla, xan çinarlarla, imarətin otu ilə, çiçəyi ilə vidalaşdı, Qədirə vəh gəlmişdi, o, Ağdama, Qarabağa ağı deyirdi.

Bir dəfə Fransada bir konsertdə bir yaşlı, nurani kişi səhnəyə çıxıb gözlərimdən öpüb ağladı. Dedi ki, əslən şuşalıdır, Fransada yaşayır. Burada hər cür şəraiti var, bircə doğma yurdum yoxdu. Dedi ki, sizdən Qarabağın ətrini aldım. Biz də 17 ildir o ixtiyar qocanın çəkdiyi dərdi yaşayırıq. 1991-ci ildə məktəbimizin tələbəsi Habil Hacıyev Meşəli kəndində ermənilərin mühasirəsində qalmışdı. Əlsahib Orucovdan kömək etməsini xahiş etdim. O, rus ordusundan BTR döyüş maşını aldı, rusların köməyi ilə Habili Meşəlidən çıxardıq. Onda mənən sarıılmışdım.

– Hamını maraqlandıran bir məsələyə də aydınlıq gətirək. Bir rayonda eyni adda “Qarabağ bülbülləri” uşaq kollektivinə sizin münasibətiniz?

– Əvvəla, onu deyim ki, ad eyni olsa da, burda fərqli cəhətlər çoxdur. Birinci “Qarabağ bülbülləri” əhsil Nazirliyinin balansındadır. Bizim ansambl isə Mədəniyyət Nazirliyinin balansıdır, Xan Şuşinski adına Muğam məktəbinin ansamblıdır. Burda nə kimsə kiminsə şöhrətinə şərik çıxır, nə aldığı titulları, fəxri adları mənimsəyir. Bu, rəqabət yaradır. Sağlam rəqabət tərəqqinin stimuludur. Bir-birimizin bəhsinə işimizi davam etdiririk. Bizim səsimiz Avropadan gəlir, qoy onların da səsi Amerikadan, Kanadadan gəlsin. Bizim sorağımız ərəb ölkələrindən, Türkiyədən gəlir, onların sorağı Çindən, Hindistandan gəlsin. Azərbaycanımızın mədəniyyətinə, incəsənətinə yeni-yeni istedadlar yetişdirib bəxş edək. Qoy Qarabağımızın hər kəndində, hər şəhərində yeni-yeni kollektivlər yaradılsın. Mənim direktor olduğum məktəbdə on nəfər yetişib, püxtələşib, qoy o məktəblərdə iyirmisi yetişsin. Vətən birdir, hamımız Azərbaycanımıza xidmət edirik. Heç kəsin şan-şöhrətində gözümüz yoxdur. Bizim öz qazandığımız ad-san özünü

müzə bəsdir. Mən sağlam rəqabətin tərəfdarıyam, dedi-qodunun yox. Qoy hər birimizin istedadlı yetirməsi Azərbaycanımızın adına şan-şöhrət, başucalığı gətirsin.

Surxay ƏLİBƏYLİ,
yazıçı-publisit

QARABAĞ MUĞAM MƏCLİSLƏRİ

Azərbaycanın milli konservatoriyası hesab edilən Qarabağın muğam ifaçılığı sənətinin inkişafında XIX əsrdə fəaliyyət göstərən musiqi məclislərinin böyük və əhəmiyyətli rolu olmuşdur. Dövrünün tanınmış muğam ifaçılarının hamısı demək olar ki, məhz bu məclislərdə iştirak etmiş, orada ustad sənətkarların rəngarəng çıxışlarını görmüş və bu gözəl ənənə sayəsində püxtələşmişlər. Musiqi məclisləri ziyafətlərdən və toy şənliklərindən fərqlənirdi.

Bu məclislərdə ədəbiyyata, rəssamlığa və musiqi sənətinə dair maraqlı söhbətlər aparılırdı. Burada şeir, musiqi və sənətin estetik problemləri ətraflı müzakirə olunurdu. Bəzən bu söhbətlər diskussiyalara da çevrilirdi. Musiqi məclislərində birinci növbədə muğam ifaçılığına diqqət yetirilirdi. Muğam dəstgahları təkmilləşdirilir, müxtəlif şöbə və guşələrlə zənginləşdirilir, yeni yaradılan təsnif və rənglər səsləndirilirdi. Bəzən musiqi məclislərində muğamı bir neçə xanəndə oxuyar, muğam biliciləri onların haqqında rəylərini söyləyərdilər. Buna görə də hər bir xanəndə və çalğıçı öz sənətini daha dərinləndirən öyrənməyə və təkmilləşdirməyə səy göstərirdi.

Çox zaman isə yaradıcılığa yeni başlayan musiqiçilər burada ustad sənətkarlardan xeyir-dua alırdılar. Bu məclislər muğam sənətinin inkişafı üçün çox önəmli idi və muğam ifaçıları üçün əsl ustalıq məktəbinə çevrilmişdi. Bu məclislərdə Şərq musiqisinin incəliklərinə dərinləndirən bələd olan görkəmli musiqişünaslar xanəndələrin düzgün oxumasına və ustalığına xüsusi qayğı göstərirdilər. Musiqi məclislərində “Şur”, “Rast”, “Mahur”, “Çahargah”, “Bayatı-İsfahan” muğamlarının oxunması iki, bəzən də üç saat çəkərdi.

Maraqlı budur ki, məclislərdə bütün muğamları düzgün və tamam-dəstgah oxumağı öyrənən xanəndələr hər hansı bir muğamı daha kamil öyrənir, ixtisaslaşmağa çalışırdılar. Bəzən

musiqi məclislərində xanəndəni dinləyən tamaşaçılar, peşəkar və həvəskar xanəndələr isə dəstgah oxuyan xanəndənin səhv cəhətlərini tənqid edərdilər. Bu tənqidi qeydlər çox zaman ciddi mübahisələrə çevrilərdi. Mübahisə kəskin şəkil aldıqda müəyyən bir muğamı tamam-dəstgah oxumaq üçün müsabiqə elan edilirdi. O dövrün musiqiçilərinin xatirələrində deyildiyi kimi, müsabiqə üçün ən yaxşı sazəndələr çağırılırdı. Hələ musiqi məclisinə bir həftə qalmış ən yaxşı xanəndə, eləcə də, sazəndələr və rəisi-məclis seçilirdi. Həmin şəxs xanəndə və sazəndələrin ifa edəcəkləri musiqi proqramını tərtib edirdi.

Tamaşaçılar məclisin qayda-qanunlarına tabe olaraq, xanəndənin oxuduğu sözlərə qulaq asmaq üçün tam sakitliyi gözləməli idi. Rəisi-məclis və xalq tərəfindən bəyənilən xanəndə və musiqiçilər mükafat alırdılar. Proqramın öhdəsindən gələ bilməyən ifaçılar isə istehza altında məclisi tərk edirdilər. Buna görə də hər bir xanəndə və ya sazəndə öz sənətini daha da təkmilləşdirməyə səy göstərirdi. Şuşa musiqi məclisinin rəhbəri olan Mir Möhsün Nəvvab xanəndə Hacı Hüsünün yaxından iştirakı ilə “Xanəndələr məclisi” təşkil etmişdi. Onun musiqi məclisi Xarrat Qulunun musiqi məktəbindən və Xurşidbanu Natəvanın “Məclisi-üns”ündən sonra şəhərin mədəni həyatında müstəsna rol oynamışdır.

Qarabağ xanəndələri Şamaxı və Bakı musiqi məclislərinin üzvləri arasında da xüsusi hörmət və ehtirama malik idilər. Bu xanəndələr o zaman musiqi sahəsində çalışan bir çox digər sənətkarlara istiqamət verirdilər. Müxtəlif yerlərdən xanəndə və tarzənlər Şuşaya gəlib Qarabağ musiqiçiləri üçün çalıb-oxuyar, onlardan göstəriş və qiymət almağa can atardılar.

Şuşa musiqi məclisləri milli musiqiçilərin, muğam ifaçılarının yetişməsində müstəsna rol oynamış və Azərb. musiqisinin inkişafına təkan vermişdir.

Dünyada sənətkar tək yetişmək və sənətinin sənətkarı olmaq hər adama nəsib olmur. O adam ki, peşəsini sevir, ömrünü-günü-

nü sənətinə bağlayır, onunla yaşayır öz sənətinin mükəmməl bilicisinə, fəhminə çevrilir. Eynilə “Qarabağ bülbülləri” ansamblının yaradıcısı Murad Rzayev kimi.

Bu yazıda tanınmış sənətçilərimizdən biri, SSRİ maarif xadimi Murad Rzayevdən danışacağıq. Elə onun özü ilə. Bəri başdan deyək ki, milli musiqimizin qorunub saxlanması və inkişafında Murad müəllimin əvəzsiz xidmətləri olub. O bir sənət adamı kimi bu gün də yorulmaq bilmədən çalışır, musiqi sahəsində yeniyetmələrin sayını, bilik və bacarıqlarını artırmaq üçün əlindən gələni əsirgəmir.

Ağdam, oxuyur “Qarabağ bülbülləri”

“Qarabağın mədəniyyət beşiyi” adlandırdığımız Şuşamız, Ağdamımız işğal olunandan sonra “Qarabağ bülbülləri” də yurdundan perik düşüb başqa ünvanlara sığınmaq məcburiyyətində qalıb. Yüzlərlə musiqiçi yetişdirib sənətkar səviyyəsinə çatdıran “Qarabağ bülbülləri”nin məskunlaşdığı ünvana gedəndə yol boyu o kövrək xatirələr məni bir anlıq ağdamlı günlərimə, məktəb illərinə apardı. 1971-ci il, gözəl Ağdam şəhəri, möhtəşəm “Pioner Evi”ndə “Qarabağ bülbülləri” oxuyurdu. Düzü oxumurdu, cəh-cəh vururdu o balaca bülbüllər. “Pioner Evi”nin qarşısından keçən hər bir sakin ayaq saxlayıb o balaca bülbüllərin şirin Qarabağ ləhcəsində mahnılara qulaq asıb gedərdilər. Hətta budaq üstə qonan bülbüllər də bu səsə valeh olub susardı... Aradan 40 ildən çox vaxt keçməsinə baxmayaraq, bülbüllərin oxuduqları “Qarabağ şikəstəsi” hələ də qulaqlarımdan getməyib. Bu gün də o səslə, o xatirələrlə yaşayıram. Mənzil başına çatıb, “bülbüllər”in məskunlaşdığı ünvanı görəndə gözlərimə inanmadım, özümdən asılı olmayaraq açıq səslə dillənməkdən saxlaya bilmədim: “Bu ola bilməz, “Qarabağ bülbülləri” bu cür şəraitdə qala bilməz, belə bir acınacaqlı yerdə fəaliyyət göstərə bilməz”. Onların bu şəraitini görəndə özümü vətəndə vətənsiz,

kimsəsiz yetim bir uşaq, qərib kimi hiss etdim. Balıqçılıq İnstitutunun emalatxanası deyilən binada balaca bir otaqda məskunlaşıb dünya saraylarına, Sovetlər Birliyi dövründə SSRİ-nin “Qurultaylar Sarayı”na, Kremlin “Böyük Teatr”ına sığmayan Ağdamın “Qarabağ bülbülləri” ansamblı görəsən bu balaca yerə o necə sığır. Həyəcanımdan göz yaşlarımı saxlaya bilmədim. Axı, “Qarabağ bülbülləri” Qarabağın, Ağdamın atributlarından biridir. Bu həm də mənfur düşmənimizin göz dağına çevrilib. Paytaxtın özündə isə kinoteatr binaları ağzı günə qalıb. Həmin binaların bir çoxu çayxanalara, kababxanalara çevrilib. Dövlətimizin, eləcə də Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, millət vəkili Mehriban Əliyevanın milli musiqimizə göstərdiyi xidmətlər əvəzsizdir. Muğamlarımıza, eləcə də milli musiqimizə bu cür diqqətin artırıldığı bir vaxtda nədənsə “Qarabağ bülbülləri” belə bir qayğıdan kənar qalıb.

“Qarabağ bülbülləri” necə yarandı?

...Bu da Murad müəllimin belə demək mümkünsə, oturduğu kabinet. Qaygılı görünsə də, gəlişimizə çox sevinir, özünü onda qoymayıb, qürurunu itirmək istəmir. Beynimdə dolaşan fikirlər deyir ki, bu əyilməzlik bəlkə də onun iç dünyasından, bir az yekə çıxmasın, qarabağlılığından, böyüklüyündən irəli gəlirdi.

Hal-əhval tutub söhbətə başlayırıq, yenə də keçən günlərə, xatirələrlə ağdamlı illərə qayıtdıq. Murad Rzayev köks ötürərək musiqiyə hələ 3-4 yaşlarından həvəs göstərdiyini deyir: “Atam Yunis Rzayev Ağdam Mədəniyyət Evinin müdiri olmaqla yanaşı, həm də gözəl tarzən idi. Musiqiyə həvəsim atamdan keçib, mənə tarın sirlərini uşaq yaşlarımdan o öyrədərdi. Artıq 5 yaşından tarı sərbəst çalırdım. Lütvəli Abdullayev, Rübabə Muradova, Sara Qədimova. Əbülfət Əliyev, İldırım Həsənov kimi böyük sənətçilər Ağdama gəlib atamın qonağı olardılar. Gözümü açıb o cür korifeyləri görmüşəm. Onları gördükcə məndə də

musiqiyə marağ daha da artardı“.

Bu həvəs Murad Rzayevi 1964-cü ildə Üzeyir Hacıbəyov adına Ağdam Musiqi Texnikumuna gətirir. Xor dərnəyi şöbə-sində ilk musiqi təhsili alan müsahibimiz 1968-ci ildə buranı fərqlənmə diplomu ilə bitirdikdən sonra rayon mədəniyyət evində bədii rəhbər kimi fəaliyyətə başlayıb. 1971-ci ildə isə Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunun mədəni-maarif fakültəsinə daxil olub. Qiyabi təhsil almaqla bərabər, həm də Ağdam “Pioner Evi”nin müdiri vəzifəsində çalışıb: “Elə orada da “Qarabağ bülbülləri“ ansamblını yaratdım və bədii rəhbər də özüm oldum. Düzü, ağılım kəsəndən belə bir ansamblı yaratmaq arzusunda olmuşam. Amma istəyimə nail ola bilmirdim. Çünki buna imkan və şərait yox idi. Müdir işləyəndən sonra əlimə imkan düşdü və 1971-ci ildə buna nail oldum. Ansamblı böyük çətinliklərlə yaradıb, ərsəyə gətirmişəm. O dövrdə hər adam ansambl yarada bilməzdi. Ağdamın bütün kəndlərini gəzib istedadlı uşaqları seçib ansambl gətirmişəm. O dövr çox çətin idi, indiki kimi deyildi. Valideynlər uşaqlarını vermirdilər. Deyirdilər ki, “bəs qolumuzdan kim tutacaq, mala- qoyuna kim gedəcək?“ Bir təhər valideynləri dilə tutub uşaqları onlardan alardıq“.

Ciddi çətinliklərə, valideynlərin maneələr törətmələrinə baxmayaraq, qısa zaman kəsiyində “Qarabağ bülbülləri“ ansamblı bütün dünyaya səs salır. Vaxtilə ansamblın tərkibində musiqi sənətinin sirrlərini öyrənən xalq artistləri Aygün Bayramova, Nəzakət Teymurova, əməkdar artist Firuz Səxavət, Tacir Şahmalıoğlu, Cabir Abdullayev, İlhamiz Paşayev, Nazim Zeynalov, Əli Hüseynov kimi tanınmış sənətçilərin özləri indi müəllimləri qədər ad-san qazanıb: “Həmin o bülbüllərin məlahətli səsləri Kremlin “Qurultaylar Sarayı“ndan gəlirdi. Halbuki o çür yerlərə hər ansamblıda aparmazdılar“.

“Bizim dövrümüzdə böyük senzura vardı“

Murad Rzayev deyir ki, indi çalıb-oxumaq da, xalq arasında “sənətkar“ kimi ad çıxarmaq da çox asanlaşıb. Amma təəssüflə əlavə edir ki, bu asanlaşma musiqi mədəniyyətinin ucuzlaşdırılması hesabına baş verir: “Hər şey kompyuterlə həll olunur, kompyuterlə səsi istənilən səviyyəyə çatdırıla bilər. Bizim dövrümüzdə musiqidə böyük senzura vardı, münəfiqlər heyəti oturub hər şeyi saf-çürük edər, əsl istedadlıları, səsi olanları seçib götürürdülər. İndinin özündə keçirilən müsabiqələrdə bəzən səhvə yol verirlər. Bunun nəticəsidir ki, sonuncu müsabiqədə Mustafa Mustafayevin və Kəmalənin oxumağına düzgün qiymət verilmədi. Mən təcrübəmə əsaslanıb deyirəm ki, sovet dövründə bu cür səbə malik gənclər seçilirdi. 50 ildir sənətdəyəm, kiçik yaşlarımdan Tofiq Quliyev, Əfrasiyab Bədəlbəyli, maestro Niyazi kimi dahilərin arasında müsabiqələrdə olmuşam. Özümü xoşbəxt sanıram ona görə ki, vaxtilə müsabiqələrdə oturduğum yerdə mənim bəyəndiyim gənclər əyləşiblər“.

“Tək-cə Ağdam işğal olunmayıb“

Yeri gəlmişkən, son vaxtlar “Qarabağ bülbülləri“nin Ağdamın işğalından sonra niyə Quzanlıda deyil, Bakıda fəaliyyət göstərməsi tez-tez müzakirə olunur. Hətta bəzi musiqiçilər də Quzanlıda hər cür şəraitin olduğu halda “Qarabağ bülbülləri“nin Ağdamda qayıtmamasına irad bildirirlər. Bu məsələdə Murad müəllimin mövqeyini soruşduqda səsinin tonunu qaldırır: “Tək-cə Ağdam işğal olunmayıb ki, mən yalnız Ağdamda fəaliyyət göstərim. İşğal altında olan rayonların əksər sakinləri Bakıda məskunlaşıb, onlar mənim yanıma pənah gətirirlər. Bu gün də istedadlı uşaqlarımız çoxdur“.

Murad Rzayev “Qarabağ bülbülləri“nin tez-tez sərhəd bölgələrinə gedib hərbi hissələrdə xidmət edən əsgərlər qarşısında

çıxış etmələrini elə Ağdamda, Qarabağın işğal altında olan digər ərazilərinin sərhədlərində fəaliyyət göstərmək kimi dəyərləndirir. Onu da əlavə edir ki, prezident İlham Əliyev Ağdamın mərkəzi sayılan Quzanlı qəsəbəsinə rayon sakinləri ilə görüşə gedəndə “Qarabağ bülbülləri” də orada olub: “Həmin tədbirdə bizim ansamblın çıxışı prezidentin çox xoşuna gəldi. Sonra prezident xanımı Mehriban Əliyeva ilə birlikdə bizim ansamblı xatirə şəkili çəkdirdi”.

Qələndər XAÇINÇAYLI,
Araşdırmaçı -publist

«QARABAĞ BÜLBÜLLƏRİ» ANSAMBLİNİN BƏDİİ RƏHBƏRİ MURAD RZAYEV

Murad Yunis oğlu Rzayev 1947-ci ildə Ağdam şəhərində ziyalı ailəsində anadan olub. 1954-cü ildə 3 saylı orta məktəbdə təhsilə başlayıb. Hələ orta məktəbdə oxuyarkən Güllücə kəndində fəhlə işləyib, elə balaca vaxtlarından da Ağdam rayon Xalq Teatrında bir çox tamaşalarda rollar oynayıb, Respublika «Teatr Cəmiyyəti»nin fəxri fərmanına və diplomlarına layiq görülüb. 1964-cü ildə orta məktəbi bitirib və həmin il Üzeyir Hacıbəyov adına Ağdam Musiqi Texnikomunun xor-dirijorluğu şöbəsinə daxil olub. 1968-ci ildə texnikomu bitirib və hərbi xidmətə yollanıb. 1970-ci ildən, 1971-ci ilin may ayına kimi Ağdam Rayon Mədəniyyət evində bədii rəhbər vəzifəsində çalışıb. Rayonda ilk dəfə olaraq müəllim və şagirdlərdən ibarət xor-qrupu və estrada orkestri yaradıb. 1971-ci ilin may ayında Ağdam Rayon Komsomol Komitəsi bürosunun qərarına əsasən Ağdam Rayon Pioner və Məktəblilər Evinin (indiki Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzi) müdiri vəzifəsinə təyin olunub. Hazırda da həmin vəzifədə çalışır. Məktəbin direktoru olmaqla yanaşı burada «Qarabağ bülbülləri» ansamblını yaradıb. Azərbaycan SSR Komsomol Komitəsinin təqdimatına əsasən 1977-ci ildə Zaqafqaziya məktəbinə qiyabi daxil olub, 1979-cu ildə həmin məktəbi əla qiymətlərlə bitirdikdən sonra həmin ildə Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin Mədəni-Maarif fakültəsinə daxil olub. 1984-ci ildə universiteti bitirib. Bədii rəhbəri olduğu «Qarabağ bülbülləri» ansamblı dünyanın əksər ölkələrində, mahnı festivallarında təmsil edərək, 40 qızıl medal, 100-dən çox fəxri fərman alıb, 12-sənədli və bədii filmlərdə çəkilərək Zaqafqaziya Ümumittifaq və Beynəlxalq Festivallar Laureatı adına layiq görülüb.

Həmin illərdə onun qabaqcıl iş təcrübəsi respublika miqyasında yayıldığına, mədəniyyət və incəsənət sahəsində iste-

dadlı şagirdlər yetişdirdiyinə görə 1976-cı ildə Respublikanın “Qabaqcıl Maarif Xadimi”, 1989-cı ildə isə “SSRİ-nin Maarif Əlaçısı” fəxri adına layiq görülüb. Rəhbərlik etdiyi “Qarabağ bülbülləri” ansamblı respublikanın mədəni kütləvi tədbirlərində, o cümlədən bir çox xarici ölkələrdə çıxış edib və qazandığı nəaliyyətlərinə görə keçmiş “Sovet İttifaqı Mərkəzi Komitəsinin”, “SSRİ Xalq Təsərrüfatı Nəaliyyətlər Sərgisinin”, Ağdam Rayon Partiya Komitəsinin”, Ümumittifaq Komsomolun Mərkəzi Komitəsinin”, “Pioner Təşkilatının Mərkəzi Komitəsinin”, “Ümumittifaq Pioner Təşkilatının döş nişanını, “Təhsil Nazirliyinin” fəxri diplomunu, “Ümumittifaq Baxış müsabiqələrinin” diplomlarına, “Ümumittifaq Xor-Cəmiyyətinin “döş nişanına, “II-ci Beynəlxalq Musiqi Festivalının” diplomuna, “Mədəniyyət və Təhsil Nazirliyinin”, “Azərbaycan Qaçqın və Məcburi köçkün Gənclər Təşkilatının” fəxri diplomuna, “Qafqaz-Media İctimai Birliyiinin” diplomuna, “Yeni Azərbaycan Partiyası Ağdam Rayon Komitəsinin” diplomuna, “Respublika Xalq Yaradıcılığı Festivallarının” diplomuna, “Azərbaycan Dövlət Televiziyasının” fəxri diplomuna, milli muğam sənətinin təbliği və inkişafındakı xidmətlərinə görə “Milli Muğam Musiqi Oskar” mükafatına, “Əsrin Ziyalısı” fəxri diplomuna, o cümlədən “İcra Hakimiyyətinin” fəxri fərmanına və hədiyyələrinə, “Daxili və Sərhəd Qoşunlarının”, “Cəbhə bölgələrində, N-hərbi hissələrin” fəxri fərmanlarına, Oskar Mədəniyyət Qəzeti “İlin Müəllimi” adına, müxtəlif dövlət təşkilatlarının musiqi festivallarının 5-ədəd laureat medalına layiq görülüb.

Azərbaycanın musiqi tarixində ilk dəfə «Bayatı Şiraz» muğamını improvizə edərək (Tacir Şahmalıoğlunun ifasında) tarixə düşüb. Bu improvizə Qarabağa həsr olunan bütün film və verilişlərdə istifadə olunur. Murad müəllimin pedoqoji fəaliyyətə başladığı illərdən etibarən və «Qarabağ bülbülləri» yarandığı gündən həyat və pedoqoji fəaliyyətini və eyni zamanda ansamblın fəaliyyətini özündə əks etdirən 10-a yaxın kitablar nəşr edi-

lib, yüzlərcə video kassetlər, diskilər çəkilib və çəkilməkdədir.

1988-ci ildə Ağdam Rayon Mədəniyyət Sarayında Murad müəllimin 40-illik yubleyi , 2007-ci ildə isə Rəşid Behbutov adına Mahnı Teatrında Azərbaycanın görkəmli ziyalıları, millət vəkilləri, şairlər, yazıçı, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin iştirakı ilə 60 illik yubleyi təntənəli şəkildə qeyd olunub. Rayon İcra Hakimiyyətinin fəxri fərmanı və qiymətli hədiyyəsi təqdim olunub. 2012-ci ildə isə R.Behbudov adına Mahnı Teatrında 65-illik yubleyi və rəhbərlik etdiyi «Qarabağ Bülbülləri» ansamblının 40-illiyi Azərbaycanın görkəmli ziyalıları, Millət vəkilləri, şair, yazıçı, incəsənət xadimlərinin iştirakı ilə təntənəli şəkildə qeyd olunub.

Murad Rzayev hal-hazırda respublikanın mədəniyyət və incəsənət aləmində tanımaqla, rayon və respublika ictimaiyyəti arasında böyük nüfuza malik olmaqla bərabər yenədə yorulmadan respublikamızın ifaçılıq sənətinə layiq gənc, istedadlı ifaçılar yetişdirməkdə davam edir.

MƏDƏNİYYƏTİMİZİN MUSIQI BÜLBÜLÜ

Təqribən 50 il öncə Azərbaycanın musiqi beşiyi adlandırılan Qarabağda bir ansambl yarandı. “Qarabağ bülbülləri” adı ilə ölkəyə səs salan bu ansambl nəinki Azərbaycanda, bütün SSRİ-də tanındı və sevildi. İndi “Qarabağ bülbülləri”nin 50, onun yaradıcısı və bədii rəhbəri Murad Rzayevin isə 75 yaşı tamam olur. M.Rzayev 50 il əvvəl yaratdığı “Qarabağ bülbülləri”ni indi də yaşadır. Kollektivin yetirmələri indi Azərbaycanın əməkdar və xalq artistləri, ölkənin nüfuzlu sənət adamlarıdır.

Bu günlərdə tanınmış musiqiçi, əfsanəvi “Qarabağ bülbülləri” ansamblının yaradıcısı və bədii rəhbəri Murad Rzayev söhbət etdik. əsnasında Xatırladaq ki, Rzayev Murad Yunis oğlu 1947-ci il dekabrın 7-də Ağdam rayonunda ziyalı ailəsində anadan olub. 1954-cü ildə 3 №-li orta məktəbə daxil olub, 1964-cü ildə həmin məktəbi bitirib. Hələ orta məktəbdə oxuyarkən Güllücə kəndində kino qurğusunda motorçu, yəni fəhlə işləyib, həmçinin kiçik yaşlarından Ağdam rayon Xalq Teatrında bir çox tamaşalarda rollar oynayıb, respublika Teatr Cəmiyyətinin fəxri fərmanına və diplomlarına layiq görülüb. Həmin ildə Üzeyir Hacıbəyov adına Ağdam Musiqi Texnikumunun xor-dirijorluq fakültəsinə qəbul olub, 1968-ci ildə həmin məktəbin tam kursunu bitirib.

Həmin ilin noyabrında hərbi xidmətə çağırılıb. Hərbi xidmətdən qayıtdıqdan sonra 1970-ci ildən 1971-ci ilin may ayına kimi Ağdam rayon Mədəniyyət Evinə bədii rəhbər vəzifəsində çalışıb, tamaşalara musiqi tərtibatı verib və eyni zamanda bir çox tamaşalara musiqi yazıb. Həmin ildən də rayon Komsomol Komitəsi bürosunun qərarına əsasən Ağdam rayon Pioner və Məktəblilər Evinə (hazırda Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzi) direktor təyin olunub və həmin vəzifədə 2016-cı ilin aprel ayına qədər çalışıb. Rayonda ilk dəfə müəllim və şagirdlərdən ibarət xor qrupu və estrada orkestri yaradıb. Mərkəz rəhbəri olması ilə yanaşı,

məktəbin nəzdində “Qarabağ bülbülləri” ansamblını yaradıb. Respublika Komsomol Komitəsinin təqdimatına əsasən 1977-ci ildə Zaqafqaziya Komsomol məktəbinə qiyabi qəbul olub, 1979-cu ildə oranı əla qiymətlərlə bitirib. Həmin ildə də Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin Mədəni-maarif fakültəsinə qəbul olub, 1984-cü ildə universiteti bitirib. 1971-ci ildən M.Rzayevin bədii rəhbəri olduğu “Qarabağ bülbülləri” ansamblı dünyanın əksər ölkələrində respublikamızı mahnı festivallarında təmsil edərək medallar və yüzlərlə diplom, fəxri-fərmanlar alaraq, 12 sənədli və bədii filmlərə çəkilib. Kollektiv Ümumittifaq Zaqafqaziya və Beynəlxalq Festivallar Laureatı adına layiq görülüb. Həmin illərdə qabaqcıl iş təcrübəsi respublika miqyasında yayıldığına, mədəniyyət və incəsənət sahəsində istedadlı şagirdlər yetişdirdiyinə görə 1976-cı ildə respublikanın “Qabaqcıl Maarif Xadimi”, 1989-cü ildə isə “SSRİ-nin Maarif Əlaçısı” döş nişanı ilə təltif edilib. Eyni zamanda, Azərbaycan Müəllimlərinin VI Qurultayının nümayəndəsi olub, 20 ilə yaxındır ki, keçirilən seçki kampaniyasında komissiya üzvü olaraq iştirak edir. İşlədiyi müddətdə rəhbərlik etdiyi “Qarabağ bülbülləri” ansamblı respublikanın mədəni kütləvi tədbirlərində, o cümlədən bir sıra xarici ölkələrdə çıxış edib və qazandığı nailiyyətlərə görə keçmiş Sovet İttifaqı Mərkəzi Komitəsinin, SSRİ Xalq Təsərrüfatı Nailiyyətləri sərəgisinin, Ağdam Rayon Partiya Komitəsinin, Ümumittifaq Komsomolu Mərkəzi Komitəsinin, Pioner Təşkilatı Mərkəzi Komitəsinin, Ümumittifaq Pioner Təşkilatının döş nişanına, Təhsil Nazirliyinin fəxri diplomuna, Ümumittifaq Baxış müsabiqələrinin diplomlarına, Ümumittifaq Xor Cəmiyyətinin döş nişanına, II Beynəlxalq Musiqi Festivalının diplomuna, Mədəniyyət və Təhsil nazirliklərinin, Azərbaycan Qaçqın və Məcburi Köçkün Gənclər Təşkilatının fəxri diplomuna, Qafqaz-Media İctimai Birluuyinin diplomuna, Yeni Azərbaycan Partiyası Ağdam Rayon Təşkilatının diplomuna, Respublika Xalq Yaradıcılığı festivallarının diplomuna, Azərbaycan Dövlət Televiziyasının

fəxri diplomuna, milli muğam sənətinin təbliği və inkişafındakı xidmətlərinə görə “Milli Muğam Musiqisi “ mükafatına, “Əsrin Ziyalı” fəxri diplomuna, o cümlədən rayon İcra Hakimiyyətinin fəxri fərmanına və hədiyyələrinə, Daxili və Sərhəd Qoşunlarının cəbhə bölgələrindəki “N” sayılı hərbi hissələrinin fəxri fərmanlarına, “İlin müəllimi” adına, müxtəlif dövlət təşkilatlarının musiqi festivallarının 5 ədəd laureat medalına layiq görülüb.

Müəllifi olduğu onlarla mahnılar, rənglər respublikamızın görkəmli xanəndələrinin, eyni zamanda respublikanın xalq artistləri Mirzə Babayev, Qədir Rüstəmov, Flora Kərimova, Oqtay Ağayev, əməkdar artistlər Zöhrə Abdullayeva, Teymur Əmrah və tanınmış digər müğənnilərin ifasında səslənib. Həmçinin, M.Rzayevin vaxtilə Tacir Şahmaloğlunun ifasında səslənən “Bayatı-Şiraz” muğamına etdiyi improvizə bu gün də Azərbaycanın bir çox dövlət tədbirlərində, keçirilən muğam müsabiqələrində, Avropa və İslam oyunlarında, Prezident haqqında çəkilən filmə, efirlərdə vətənlə bağlı gedən verilişlərdə səslənir.

Bunlardan əlavə, M.Rzayev bütün dövlət televiziya kanallarında çıxış edib. Özünün və rəhbərlik etdiyi ansambl haqqında onlarla kitablar nəşr olunub. Pedaqoji fəaliyyətə başladığı illərdən etibarən və “Qarabağ bülbülləri” ansamblı yarandığı gündən M.Rzayevin həyat və pedaqoji fəaliyyətini, eyni zamanda ansamblın işini özündə əks etdirən yüzlərcə video kasetlər, disklər işıq üzü görüb və davam etməkdədir. Hal-hazırda həmin kasetlər, şəkillər, mətbuat səhifələrində dərc olunmuş külli miqdarda məqalələr, proqramlar, dəvətnamələr, afişalar, tamaşalara yazılmış musiqi proqramları, ansamblın fəaliyyətinə görə təşəkkür məktubları, hədiyyələr şəxsi arxivində qorunub saxlanılır. Gənc nəslin təlim, vətənpərvərlik və estetik tərbiyəsinə görə 1993-cü ildə Təhsil Nazirliyinin kollegiyasında iş təcrübəsi müzakirə edilərək təşəkkür edilib və bu barədə “Azərbaycan müəllimi” qəzetində bütün material dərc olunub.

1988-ci ildə Murad Rzayevin Ağdam rayon Mədəniyyət Sarayında 40, 2007-ci ildə 60, 2012-ci ildə isə 65 illik yubileyi Rəşid Behbudov adına Dövlət Mahnı Teatrında Azərbaycanın görkəmli ziyalıları, millət vəkilləri, şair, yazıçı, incəsənət xadimlərinin iştirakı ilə təntənəli şəkildə qeyd olunub. M.Rzayev hal-hazırda respublikanın mədəniyyət və incəsənət aləmində tanınmaqla, rayon və respublika ictimaiyyəti arasında böyük nüfuza malik olmağı ilə bərabər, yenə də yorulmadan respublikamızın ifaçılıq sənətinə layiq gənclər, istedadlı ifaçılar yetişdirməkdə davam edir.

QARABAĞIN ŞÖHRƏT RƏMZLƏRİ

Dövlət onları yaşatmağa böyük önəm verir

Ağdam deyəndə göz önünə cənnət misallı Qarabağ gəlir, qartalların qıy vurduğu başı qarlı uca dağlar, durnagözlü bulaqlar, qayalara çırpıla-çırpıla arana can atan dəli çaylar, nəğməkar şələlələr, gül-çiçəkli yamaclar, yaşıl ormanlar... yada düşür.

Qarabağın sirli-sehrli, ecazkar təbiəti, ürəkaçan, kö-nül oxşayan mənzərələri bu yerin övladlarının xarakterində də özünü açıq-aydın göstərir desək, yanılmazıq. Yaz buludu kimi bir anın içərisində dolub-boşalırlar. Təbiətdən gələn səxavətləri ilə seçilər, kəsibə, imkansız əl tutmaqdan zövq alar, çətinə-dara düşənin dadına çatmağı insanlıq borcu bilərlər. Cavanları dəli-dolu, ağsaqqalları müdrik və tədbirli olurlar. Hamısını birləşdirən bir ümumi cəhət var. Bu, qürur və özünə güvəndir. Heç zaman ehtiyacını, üzleşdiyi problemi başı üzərinə qaldırıb haray-həşir salmaz, evdə ailəsi, uşağı ac qalsa da, bir tikə çörək üçün qürurunu sındırıb kimsəyə əl açmaz. Bəlkə də eldə-obada işlədilən «ac ol, amma kişi ol» məsəli elə buradan qaynaqlanır.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin Qarabağ, Ağdam haqqında illər öncə söylədiyi bir fikir bu gün də son dərəcə aktualdır: «Qarabağsız, Ağdamsız Azərbaycan yaşaya bilməz». Ulu öndərin verdiyi bu yüksək dəyəri təkcə coğrafi yer anlamında qəbul etmək heç şübhəsiz yanlış olardı. Heydər Əliyev Qarabağı, Ağdamı təkcə füsunkar təbiətinə görə deyil, həm də vətən üçün, xalq üçün layiqli övladlarına görə yüksək qiymətləndirirdi.

Nankor qonşularımız öz ağalarının köməyi ilə illər öncə Qarabağı işğal etmiş, Ağdamı odlara qalayıb viran qoymuşdur. Ərazisinin dördü üç hissəsi işğal olunmuş Ağdam rayonunun əhalisi respublikanın əksər bölgələrinə səpələnmiş, uzun illər ağır şəraitdə, çadırlarda, yük vaqonlarında yaşamağa ol-

muşlar. Prezidentlik fəaliyyətinə başlayarkən ölkədə bir dənə də olsun çadır şəhərciyi qalmaqaldır deyib, qarşıdakı hədəfləri açıqlayan İlham Əliyev sözünü tutub, qaçqın və məcburi köçkünlərin həyat şəraitini yaxşılaşdırmaq üçün çox möhtəşəm tədbirlər gördü. Təkcə Ağdam rayonu ərazisində hər cür infraqurata malik 18 yeni qəsəbə salındı.

Ölkənin ayrı-ayrı bölgələrində məskunlaşan ağdamlı məcburi köçkün ailələri həvəslə, dövlətə, Prezidentə minnətdarlıq hissi ilə doğma rayona, rahat, geniş və işqlı mənzillərə köçdülər. İndi Ağdam rayonu ərazisində yaşayan əhalinin sayı 90 min nəfərdən çoxdur. Azərbaycanın özü qədər qədim olan Qarabağın əsrlər öncə formalaşmış özünəməxsus simvolları var. Bu tarixi-mədəni simvollar sırasında musiqi, xalçaçılıq və atçılıq Ağdam üçün xüsusilə xarakterikdir. Minnətdarlıq doğuran bir reallıqdır ki, Ağdama ünvanlanan dövlət qayğısında yuxarıda qeyd etdiyimiz bu üç məqama böyük önəm verilir. Ağdam Rayonu İcra Hakimiyyətinin başçısı Vaqif Həsənov söhbət zamanı deyir:

- Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Ağdama növbəti və tarixi bir səfəri gerçəkləşdirdilər. Minnətdarlıqla deyə bilərəm ki, Ağdam hər zaman dövlət qayğısının mərkəzində yer alıb. Amma bu tarixi səfəri fərqləndirən xüsusi özəlliklər var. Təbii ki, dövlət başçısının hər səfəri yaddaşlarda iz qoyur, bölgənin sosial-iqtisadi inkişafına güclü stimül verir. Hər bir rayon sakinində hədsiz razılıq doğurur ki, dövlət başçısı Ağdamın şöhrət simvollarını yaşatmaq, gələcək nəsillərə inkişaf etmiş dolğun bir forma və məzmununda çatdırmaq üçün necə misilsiz işlər görür. Ağdamın şöhrət simvollarından biri, bəlkə də birincisi musiqidir. Ağdam Azərbaycanın musiqi mədəniyyəti tarixinə zaman-zaman görkəmli sənətkarlar vermişdir. Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə Quzanlıda milli memarlıq ənənələrini özündə əks etdirən möhtəşəm Muğam Mərkəzinin inşa edilib sənətsevərlərin istifadəsinə verilməsi Ağdamın mədəni həyatında son dərəcə

əlamətdar bir hadisədir. Ağdamın, Qarabağın şöhrət simvolu olan atçılığın inkişafına artan dövlət qayğısı da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Qarabağ atlarının şöhrəti hələ əsrlər öncə Avropanı fəth etmişdir. Təəssüf ki, Ermənistanın işğalçılıq siyasəti Ağdam atçılıq zavoduna da məcburi köçkünlük həyatı yaşatmışdır. Buna baxmayaraq, dövlətin böyük qayğısı sayəsində Qarabağ atçılığı indi yeni intibah dövrünü yaşayır. Dövlət başçısının imzaladığı sərəncamlar əsasında «Qarabağ Atçılıq Təsərrüfatı» MMC üçün 35,5 hektarlıq ərazidə müasir tələblərə cavab verən Qarabağ Atçılıq Kompleksi inşa edilmişdir.

Qarabağın şöhrət simvollarından danışarkən xalçaçılığı da unutmamaq olmaz. Xalçaçılıq Azərbaycan milli mədəniyyətinin bariz nümunəsidir. Onun qorunub saxlanması, inkişaf etdirilməsi üçün dövlət öz zəruri qayğısını əsirgəmir. Azərbaycan xalçaçılığında Qarabağ məktəbinin xüsusi yeri vardır. Dövlət başçısının təşəbbüsü ilə «Azərxalça» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Ağdam filialı tikilib istifadəyə verilmişdir. Burada 150 nəfərdən çox rayon sakini üçün yeni iş yeri açılmışdır.

Hər zaman dövlətinə, prezidentinə sədaqətli olan ağdamlılar Qarabağın tezliklə işğaldan azad ediləcəyinə birmənalı şəkildə inanırlar. Bu inam Azərbaycan Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin yeritdiyi müdrik siyasətdən, qətiyyətli və prinsipial mövqedən qaynaqlanır. Biz inanırıq ki, bu gün Ağdamın şöhrət simvollarını yaşatmaq üçün böyük işlər görən Prezident İlham Əliyev Ağdamı, bütöv Qarabağı işğaldan azad etməyə də nail olacaqdır. Azərbaycan əsgərinin yenilməz gücü, ordumuzun artan qüdrəti və xalqımızın dəstəyi ilə.

Vaqif Həsənov söhbətində yeni ildə qarşıda duran vəzifələrdən də ətraflı danışdı. Bu cəbhə bölgəsinin sakinləri dövlətin qayğısından güc alaraq istifadə etdikləri torpağın hər qarışından maksimum səmərə əldə etməyə çalışır, halal zəhmətləri ilə məhsul bolluğu yaratmağa nail olurlar. Keçən il taxıl, pambıq, barama, şəkər çuğunduru, bostan məhsulları, mey-

və-tərəvəz, həmçinin heyvandarlıq məhsulları istehsalında yüksək göstəricilərə nail olunmuşdur. Kənd təsərrüfatında ənənəvi sahələrin inkişaf etdirilməsinə xüsusilə böyük önəm verilir.

2018-ci il ağdamlılar üçün son dərəcə əlamətdardır. Musiqi beşiyi olan Ağdamda Muğam Mərkəzi məhz keçən il istifadəyə verildi. Bu, bölgənin müğam sevərlərinə dövlətin misilsiz töhfəsi idi. Bu möhtəşəm sənət məbəbindən pərvazlanan «Qarabağ şikəstəsi» yaralı könüllərə əvəzsiz təsəlli olmaqla yanaşı, işğal altındakı torpaqlarımızı azad etməyə, bu şərəfli məqsəd uğrunda mübarizədə hər kəsi bir bayraq altında birləşməyə alovlu çağırışdır.

İndi güclü və müasir maddi-texniki bazaya malik Qarabağ Atçılıq Kompleksinin imkanları müqayisəedilməz dərəcədə genişlənmişdir. Göstərilən qayğıdan, yaradılmış gözəl şəraitdən güc alan ağdamlılar Qarabağ at cinsinin şöhrətini daha da artırmaq üçün səy və bacarıqlarını əsirgəmir, əsl fədakarlıq nümunəsi göstərirlər.

Böyük sevinclə «Azərxalça» ASC-nin Ağdam filialında bir araya gələn qız-gəlinlərin toxuduğu xalçalar Qarabağın füsunkar təbiətini özündə əks etdirir. Heç şübhəsiz, bu xalçaların zəngin naxışlarında yurd həsrəti, vətən nisgili də öz bədii təcəssümünü tapacaqdır. Xalçaçı qızların əllərinin hərarəti, ürəklərinin istəyi ilə ərsəyə gələn, danışan naxışları, al-əlvan ilmələri ilə göz oxşayan Qarabağ xalçaları tezliklə dünya muzeylərinin nadir incilərinə çevriləcəkdir.

Keçən il ünvan tapan Qarabağ Muğam Mərkəzinə, xalça fabrikinə, Qarabağ Atçılıq Kompleksinə təkcə abadlıq, quruculuq istiqamətində qazanılan uğurların göstəricisi kimi baxmaq doğru olmazdı. Dövlət başçısının təşəbbüsü ilə gerçəkləşən bu möhtəşəm layihələr əslində, Qarabağın şöhrət simvollarını yaradıcılıqla yaşatmağa hesablanan müdrik siyasətin ifadəsidir.

Lazım QULİYEV,
tədqiqatçı-publisist

“QARABAĞ BÜLBÜLLƏRİ” ANSAMBİLİNİN YUBİLEYİNƏ AİD KULTUROLOJİ LAYİHƏ

Azərbaycan Respublikası Gənclər Fondunun müsabiqə-dənkənar grant proqramı çərçivəsində maliyyələşdirdiyi, Yeni Yazarlar və Sənətçilər İctimai Birliyi tərəfindən ötən ilin dekabrın ortalarından etibarən həyata keçirdiyi “Qarabağ bülbülləri – 50”: “Yaralı” səs” – Vətənpərvərlik mövzusunda sənədli film çəkilişi və kitab nəşri” adlı növbəti üçaylıq kulturoloji layihəmiz ilə çağdaş mədəniyyət tarixinə rəng qatdığımızın fərqindəyik.

Vaxtilə Ağdamda yaradılmış və dünyaya səs salmış “Qarabağ bülbülləri” ansambılı keçmiş SSRİ ilə yanaşı dünyanın onlarla ölkəsində kreativ formada – milli musiqimizin dili ilə Azərbaycan həqiqətlərini yayıb. Ötən il yaranmasının 50 illik yubileyi sükutla qarşılanırsa da, Qarabağ və işğal altında olan rayonlarımızla yanaşı Ağdam şəhəri də düşmənlərdən azad edildikdən sonra, mədəniyyətimizin bu tarixi hadisəsini xüsusi qeyd etməyin zamanı gəlib çatdı.

“Qarabağ bülbülləri” ansambılının yeniyetmə üzvləri – vaxtilə dünyanı gəzərək Qarabağı və Azərbaycanı tərənnüm etmiş bu sənət kollektivinin yaradıcı əməkdaşlarından ikisi hər zaman Ağdamda – cəbhə bölgəsində yaşayıb. Onlar həzin səsləri ilə, ifalarıyla hərbiçilər qarşısında çıxışlar edib, rayonun əksər ictimai-mədəni hadisələrində iştirak etməklə vətənpərvərlik nümunəsinə çevriliblər edir. Belə vətənsəvər yaradıcı şəxsləri gənclərə tanıتماq zamanımızın əsas vəzifələrindən biridir. 30 ilə yaxın Qarabağda – yarısı işğal altında olan Ağdamda yerləşən ön cəbhə xəttinin yanındakı kənddə yaşayan “Qarabağ bülbülləri” ansambılının solisti və yaradıcısının həyat və yaradıcılıq uğurlarına həsr olunmuş sənədli-bədii film və kitabın hazır-

lanmasına böyük ehtiyac duyulur. Yalnız bu yubiley hadisəsi ilə dünyaya Qarabağın əzəli torpağımız olmasını sübut edə bilərik. Bu layihə bu cür fədəkar şəxslər haqqında sənədli film və kitab hazırlamaqla gənclərə örnək olan sənət adamları vasitəsilə İKT – İnternet və sosial paylaşım portalların, sosial şəbəkələrin imkanlarından yararlanaraq həqiqətlərimizi 55 milyonluq soydaşlarımız arasında, eləcə də dünyada yaymağı qarşısına məqsəd qoyur.

Çəkilən film və hazırlana bu kitabla bir daha bütün dünyaya nümayiş etmək mümkündür ki, torpaqlarımızın 20 faizi yağı düşmənin tapdağı altında 30 il inildəsə də, insanlarımız hər zaman böyük qələbəmizə inanırdılar: Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında Müzəffər ordumuzun igidlərinin qəhrəmanlığı nəticəsində onu əldə etdik, Qarabağımızı geri qaytardıq.

Layihə vətənpərvərliklə maraqlanan yeniyetmələr, yaradıcı-kreativ gəncləri, eləcə də İnternet və sosial şəbəkələr vasitəsilə respublikanı, eləcə də dünyada yaşayan yeni nəsil nümayəndələri, xaricdə yaşayan soydaşlarımızı – gənclər və tələbələri əhatələməyi qarşısına məqsəd qoyub. Kulturoloji layihə kreativ məqsədlərinə çatmaqda soydaşlarımıza, gənclərə motivasiya verəcəyinə inanırıq.

Layihə çərçivəsində aşağıdakı işlər görülməsi nəzərdə tutulurdu və uğurla həyata keçirildi:

1. “Qarabağ bülbülləri”nin tarixi və fədəkar solistləri timsalında ana torpaqlarımıza sevgini-saygını yüksəldilməsi.

2. “Qarabağ bülbülləri” ansambılının tarixi əks olunan kitab nəşrə hazırlanacaq, kağız və elektron formada yayımlanması.

2. “Qarabağ bülbülləri” haqqında sənədli-bədii film çəkilişi, geniş nümayişinin təşkili, yayımlanması.

3. İnternet və sosial şəbəkələr, KİV, eləcə də yeni media vasitəsi ilə ölkəmizdə, eyni zamanda, dünyada Azərbaycan və Qarabağ həqiqətlərini kreativ formada təbliğ edilməsi.

4. Fədəkar musiqiçilərin timsalında gənclər arasında

vətənpərvərliyin yeni üslubda təbliği və s.

Layihənin yetərinə təbiği və ictimaiyyətə çatdırılması işi düzgün işlənmiş media-plan vasitəsilə gerçəkləşdirilməsi nəzərdə tutulmuşdu.. Virtual aksiyaların təşkili, İnternet, Feysbuk, Tvitter və Youtube və b. şəbəkələrdə bu istiqamətdə fəaliyyətlərin dəstəklənməsi, ayrıca sosial şəbəkə resursunun yaradılması, gənclərin, yeniyetmələrin, məktəblilərin intellektual səviyyəsini yüksəltmək üçün müxtəlif fəaliyyətlərin qurulması kimi işlərə xüsusi diqqət ayrıldı. Fəaliyyətlər zamanı layihənin təqdimatına və təbliğinə xüsusi önəm verilir: istər ölkə daxilində, istərsə də dünyada gənclərin kreativ-kulturoloji potensialının, ədəbi-kulturoloji imkanların geniş yayılmasına səbəb olacaq. Müvafiq qanunvericilik aktları, qanunlar, normativ sənədlər, eyni zamanda Azərbaycan Gənclər Fondunun tələblərinə uyğun olaraq, qiymətləndirmə indikatorları müəyyənləşdirilib və ona uyğun olaraq qiymətləndirmə aparılacaq.

Aydın Xan ƏBİLOV,

*Yeni Yazarlar və Sənətcilər İctimai Birliyini
sədri, layihə rəhbəri, yazıçı-kulturoloq*

YYSİB və www.kitabxana.net

Milli Virtual-Elektron Kitabxananın təqdimatında

“Qarabağ bülbülləri – 50”: “Yaralı səs” – Vətənpərvərlik mövzusunda sənədli film çəkilişi və kitab nəşri” adlı kulturoloji layihə

Bu nəşr və elektron kitablar Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondunun maliyyə dəstəyi ilə (2020-ci il maliyyə yardımı müsabiqəsi), Yeni Yazarlar və Sənətçilər İctimai Birliyi tərəfindən həyata keçirilən, www.kitabxana.net - Milli Virtual-Elektron Kitabxananın texniki dəstəyi ilə reallaşdırılan “Qarabağ bülbülləri – 50”: “Yaralı səs” – Vətənpərvərlik mövzusunda sənədli film çəkilişi və kitab nəşri” adlı kulturoloji layihə çərçivəsində çapa hazırlanıb və yayımlanıb.

**Kreativ-bədii layihənin bu hissəsini
maliyyələşdirən qurum:**

Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondu

<http://youthfoundation.az>

Yeni Yazarlar və Sənətçilər İctimai Birliyi:

www.yysq.kitabxana.net

<https://www.facebook.com/YeniYazarlar>

MÜNDƏRİCAT:

Qarabağın musiqi mədəniyyəti tarixi.....	3
Qarabağ musiqi tarixi.....	7
“Bizdən “Qarabağ bülbülləri» tələb olunurdu”.....	13
baş katibin ayaqüstə alqışladığı “Bülbüllər”in Muradı.....	18
“Qarabağ bülbülləri”nin yubileyi tamam olur.....	23
Xan Şuşinski adına Ağdam uşaq muğam məktəbi.....	29
Ağdamın rəmzlərindən biri - «Qarabağ Bülbülləri».....	33
Oxuyur “Qarabağ Bülbülləri”.....	36
Qarabağ Muğam Məclisləri.....	41
«Qarabağ bülbülləri» ansamblının bədii rəhbəri Murad Rzayev.....	48
Mədəniyyətimizin musiqi bülbülü.....	51
Qarabağın şöhrət rəmzləri.....	55
“Qarabağ bülbülləri” ansamblının yubileyinə aid kulturoloji layihə.....	59
Məlumat.....	62

**“Qarabağ bülülləri - 50”
“Yaralı” səs**

Ədəbi-kütləvi toplu

(Azərbaycan dilində)

“Avropa” nəşriyyatının direktoru:
Şöhrət Səlimbəyli

Bədi redaktor: Nihad Əbilli
Texniki redaktor: Ayxan Əbilli
Dizayner: Fariz Məhərrəmov

Çapa imzalanmışdır: 02.03.2021

Həcmi: 4 ç.v

Kağız formatı 60x84 1/16.

Tiraj 100.

Kitab “Avropa” nəşriyyatı MMC-də çap olunmuşdur.

Ünvan: Bakı şəhəri, Yasamal r.

Mətbuat pr. 529-cu məhəllə.